Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Цетэмнай 1921 оной октябрийн 21-нээ гарана. | № 239 (18262) | 1989 оной октябриин 18, среда | Сэн 3 мүн.

Тобшо мэдээсэлнүүд

ДААБАРИЯА ҮЛҮҮЛБЭ

Байгша оной юһэн һарын дүнгөөр Хориин районд гүрэндэ мяха худалдаха даабарияа 85 процент дүүргээд байна. Тиихэдэ Анаагай, Хүлэй совхозууд байгша оной түсэб үлүүлэн дүүргэбэ. Жэшээлхэдэ, Анаагай совхоз бүхыдөө жэл соо таба мянган центнер мяха гүрэндэ худалдаха аад, мүнөө 5169 центнер тушаагаад байна. Хүлэй совхоз жэлэйнгээ түсэб 21 центнерээр үлүүлээ.

Хориин районой ажахынуудай гүрэндэ тушаапан эбэртэ бодо малай дунда зэргын шэгнүүр 372 килограмм болоо. Хүлэй совхозой гүрэндэ тушаапан хонидой дунда зэргын шэгнүүр 35 килограммда хүрөө. Эдэ үдэрнүүдтэ районой бүсад ажахынууд гүрэндэ мяха тушаажа үргэлжэлнөөр.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ГЕКТАР БУРИҺӨӨ 20,5 ЦЕНТНЕР

Хурамхаанай районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой таряашад район соогоо бултанһаа уридшалан таряа хуряапгаяа дүүргэбэ. Тэдэнэр дүн хамта 86 мянган центнер ороо-һо таряа сохиһон байна. Эндэ гектар буриһөө 20,5 центнер ургаса абтаба. Бүряадай АССР-эй габьяата механизатор, Ажалай Улаан Тугай орденто А. Е. Галсанов 7643 центнер ороо-һо хадажа, эрхим дүн харуулаа. Тэрэнэй аша хүбүүн Э. Галсанов 7515 центнер хадажа, баһал түрүүшүүлэй эзэргэдэ гаранхай.

Комбайнерууд Н. Цыбиков, Д. Сангадариев, Б. Яковлев, Ц. Мандаров гэгшэд һайн амжалта түйлажа, мүрысөөндэ шэлгарһан байна.

Б. ДОНДУПОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

СССР-эй Верховно Советэй хоёрдохи сесси

ШУХАЛА ХУУЛИНУУДАЙ ПРОЕКТНҮҮД—ЗҮБЛЭХЭ ЗҮЙЛДЭ

...гарагай хоёр бэшэ, ...гарагай гурбаншье со-...ментда үнэхөөрөөшье ...дүүдэ байха юм. Юун-...дэ, хүдэлмэриин гур-...далинин хугасаа соо за-...ры үри шэринүүдэ нөө-...ба. Тиигэжэ зарим хуу-...й проектнүүд баталаг-...байнаар. Тэдэ заһууль-...ай комитедүүдтэ, комис-...та эльгээгдээ. Тиимэһээ ...й Верховно Советэй Ту-...н нэгэдэхи орлогшо ...Дугжнов хоёр палатын ...заседание нээхэ-...шөө өхэзр алмахыень, ...хуратай байхыень де-...ые үряалба. Коопера-...й худалдаа наймаанай ...бүүлгые гуримшуулха. ...худалдадаг эд бараа-...нүүдые хэмдэнь оруул-...й асуудалые зүбшэн ...ой октябриин 16-да ...ые, Союзна республи-...экономико ба соци-...бариие үүгэлбэрилгын ...хин тухай Хуулийн ...ые зүбшэн хэлсэхые, ...ли Зөөри тухай Хуу-...проектые хараха үзэлгээ ...депутадууд хараалһан ...нэй заседани дээрэ зүб-...ихэжэ эхилһэн документ ...нэгэдхи ба хоёрдохи ...ажал ябуулгада өөрсэ ...ом. Энэ хадаа коопе-...й худалдаа наймаанай ...бүүлгые, хүн зонгоо, эм-...ө кооперативуудай ху-...эд бараанай, тэдэнэй ...дые хангалгый сэнгүү-...шүүлха тухай тогтоо-...бэдэхи вариант бело-...ө худаа Сэнгүүдэй та-...ранэн комитет болон ...н министерство мэтэн ...ственна эхихи сургаа-...нага холбоотойгоор ...й зарим комитедүүдэй, ...ганэн комиссинуудай ...ажал ябуулга болоно. ...худалдаанай депутат **А. А.** ...мэдүүлэд, түнэгыгөөр бодом-...жологдоогүй шидхэбэриһээ ...арсахые үряалба. Проекткүүдые ...үшөө дахин хараха үзэхэ шу-...хала гэжэ депутат **Б. П. Крыж-...ов** тэмдэглээ. Проект зохёо-...һон нүхэдтөө тодорхой эрил-...тэнүүдые табиһан хүнүүд тэдэ-...ниие статья статьягаарнь зүб-...шэн хэлсэлгын үедэ ехэ аша ...үрэ абаһан байгаа.

Оруулагдаһан заһабаринууд булгадаа таарама бэшэ байна гэжэ зөөл соо һуугшад мэдүүлэ. Кооперативуудай үйлэдбэ-...рилһэн, худалдажа байһан хэ-...рэглэмжын гол эд бараанда (хангалгада) нютагай Советүүдэй тогтоолһон сэнгүүдэй хэмжэнүүд эдилгэ абалгые һуэрөөн дэбэргэхэ байна гэжэ депутат **Ф. М. Бурлацкий** мэдүүлээ. Олохон һанамжануудыень үгэ хэлэгшэд дэмжэжэ, эдэ бүгэдэ Хуулиин эсэгэй вариантда хараада өбтаха байна.

Үйлэдбэриин һалбаринуудта, хүн зоной ажаһуудалые хангалгада кооперативуудай гэшүүдые оруулжа болохогүй байһан тухай асуудалаар үгэ булаалдаата хөөрэлдөөн болобо. Тэдэнэй ажал ябуулгын хойноһоо хиналта табигшадтай ажалай хэлсээ бателха шухала. Гол ёнотой таарахагүй байһан дээрэһээ документ соохоо энэ статьяе гаргаха гэһэн зарим депутадуудай эрилтэнүүдые олонхид дэмжэбэгүй. Энэ дүрим хадаа зохихо гүрэнэй ба ниитын зургаануудта этигэн найдаагүй ябадал бэшэ, харин хуулаар тараалагдаһан шухала зүйл болоно гэжэ тэдэнэр тооло. о.

«СССР-тэхи Кооперацы тухай» Хуулида оруулагдахаар дурадхагдаһан бүхы дүрбэн заһабарин нэгэн дүүгаар шахуу баталагдан абтаба. Тиигэжэ кооперативуудай худелдаа наймаанай ажал ябуулга тухай тогтоолые баталан абахын тула хуулиин үндэһэ һуури тэбигдаа. Энэ тогтоолые зүбшэн хэлсэлгээ октябриин 17-ной үглөөнэй заседани дээрэ үргэлжэлүүлхые шидхэһэн байгаа.

Союзна республикануудта экономико болон социальна һалбариие хүтэлбэрилгын юрэнхы эхин тухай хуулиин проектые депутадууд үнгэрэгшэ неделидэ зүбшэн хэлсэжэ эхилээ һэн, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо **Л. И. Абалкинай** элидхэл шагнагдаа һэн. Мүнөөдэр сесси энэ асуудалые зүбшэн хэлсэлгээ үргэлжэлүүлбэ.

Депутадуудай асуудалнуудта Л. И. Абалкин харюусаһанайнгаа һуулгаар союзна ба автономито республикануудта, автономито областнуудта, округуудта социальна болон экономическа хүгжэлтын асуудалнуудай талаар комиссиин түрүүлэгшын орлогшо депутат **В. С. Адвадзида** үгэ үгэбэ.

Хуулиин шэнэ проект бэелүүлэгдэжэ байһан экономическа реформын хубинь болохо ёнотой гэжэ тэрэ комиссиин үмэнһөө мэдүүлэ. Гэбэшье мүнөө табигдаад байһан энэ хуулиин проект ниитынажабайдалай бүхы һалбаринуудта бэелүүлэгдэхэ үндэһэн хубилалтын зорилгонуудта тааренагүй гэжэ хэлэхэ ёнотойбди. Комиссиин һанамжын ёноор, проектдэ оруулагдаһан гол ажаглалтань юун бэ гэхэдэ, тэрэ совет федераци дотор болсожо байһан хубилалтануудые гүйсэд дүүрэнэр харуулнагүй. Союзна болон автономито эмхидэлнүүдэй ажахы эрхилэгшын һалбариие үргэдэхэ, тэдэнэй экономическа бэеэ дааһан байдалые үргэдхэхэ тухай асуудал табиха шухала

Депутадууд **Н. Н. Гриценко, Е. Е. Соколов, В. И. Лисицкий, М. А. Бочарсе, А. Я. Неумыгакин, Т. А. Миннуллин, В. М. Вологжин, В. И. Кириллов, И. Н. Грязин, М. Ь. Аманова** ба бүсад энэ хуулиин проект тушаа шүүмжэхы ажаглалтануудые хэбэ. Эсэстээ СССР-эй Верховно Совет энэ хуулиин проектые түрүүшын вариантаар баталангүй, Зөөри, Газар тухай Хуулинуудые, мүн сессиин үзэмжэдэ табигдаһан бүсад хуулиин актнуудые хараада абажа, комитедүүд болон комиссинүүдтэй хамта энэ документ бэлдэхыень Министрнүүдэй Советэ даалгаа. Хуулиин проектын шэнэ вариант ноябриин 15 болотор парламентын үзэмжэдэ табигдаха ёнотой.

М. С. Горбачевой түрүүлэлгэ доро үдэшын заседани болоо. СССР-тэхи Зөөри тухай Хуулиин проектые депутадууд зүбшэн хэлсэжэ захалһан байгаа.

Экономическа реформын асуудалнуудай талаар комитедэй гэшүүн **А. Н. Бойко** Хуулиин проектые статья статьягаарнь дэлгэрэнгыгээр тайлбарилһан байгаа. Ондо ондоо дурадхалнууд соо бии байһан Хуулиин проектын баримтые депутадуудай үзэмжэдэ табибабди гэжэ тэрэ мэдээлэ. Зөөрим дүримүүдээрнь ниитын һанамжа олдобогүй.

Зөөри тухай хуулитай манай арад онсо этигэл найдалаа холбоно гэжэ Хуулиин, хуули ёзоной ба гурим журамай асуудалнуудай талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшо **Ю. Х. Калмыков** хэлэбэ. Худэлмэрилэгшые үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдтээ холодуулха ябадалые зайсуулха гээшэ эдэнэй гол шухалань болоно. Зөөри тухай һайн хуули баталан абаа гээшэ һаамнай, энэ хадаа СССР-эй ерээдүйн Конституци болохо бшуу. Предприяти тухай, Газар ба газарые хэрэглэхэ тухай, Арендэ тухай бүсад экономическа хуулинууд гүнзэгыгөөр бодомжологдохо байна.

Тиигэжэ Зөөри тухай Хуули үндэһэ һуурита удха шанартай болохо ёнотой. Эдэ бүгэдые хараада абажа, комитедүүдтэ бидэ хуули дээрээ удаан сог соо, юрэдөөл, хөөр һараһаа бага бэшэ сог соо худэлхэ болохо ёнотойбди гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ. Удаань бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдахын тула проект толилогдохо байна.

Зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан хуулиин проект тушаа үгэ буляалдаата хөөрэлдөөн эхилбэ. Октябриин 17-до депутадуудай эзэлжээтэ пленарна заседанидаа суглархадань, тэрэниие зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлүүлэгдэхэ байна.

Худэлмэриин үдэрэй түгэсхэлдэ депутадууд СССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министр **В. В. Бакатикай** мэдээсэлые шагнаба. Депутат Б. Н. Ельцинэй бэедэ хоро хүргэхэ һэдэлгэ гаргагдаа юм ха гэһэн зэрэб үгэнүүдэй үшөр шэлтагаануудые элирүүлхэдээ, МВД-гэй мүрдэлгын баримтануудай ёноор, иимэ ябадал гаргагдаагүй гэжэ баталагдаа гээд тэрэ мэдээсэбэ. Б. Н. Ельцин үгэ хэлэхэдээ, мүн ла энэ үшөр баримтые бүрууша-аһан байгаа.

Сесси худэлмэрээ үргэлжэлүүлнэ.

(ТАСС).

Газарнайшье хүрэжэ, үбэлнайшье өөрынгөө эрхые абиба. Байгша оной намарые яһала дулааншье, уташье байгаа гэхэдэ, алдуугүй. Иимэрхүү байдал хүдөөгэйхидэй сэдьхэлдэ ямархан бэ даа. Нэгэ амгалан байдал түрүүлдэг гээшэ. Саг эртэ, газаамнай үшөөл дулаан гэһэн һанаа сэдьхэлэй хэды бүрууень эндэ ойлгуулаадшье яалай.

Тиигээдшье мүнөө жэлэй эрхэ байдалда ниитын адууһа малда үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ худэлмэри, ургаса хуряалга бүри һаяхан болотор үргэлжэлөө бшуу. Хүдөөгэй хүн зон сагай уларилай хэды тогтууригүй байгааше һаань, эдэ харюусалгатай ажалаа шадаал һаа, богони болзорто дүүргэхые ороодоо. Юуб гэхэдэ, үбһэ, тэжээл гээшэмнай ерээдүйн бүхы амжалтымнай үндэһэн болоно ха юм. Хэдышье иимэ харюусалгатай хаһын ябажа байгаашье һаань, ерэжэ байгаа малайнгаа үбэлжэлгэдэ сог соонь бэлдэхэ худэлмэрээ мартаха эрхэгүй байгаабди. Үхэр, хониднай, адуу мориднай үбэлэй һаранүүдта хэр дулаан байрада байлгагдахаб, эдэндэ ямар зүйлэй тэжээл хайшан гээд үгтэхэб, малшаднай ямар эрхэ байдалда худэлхэб гэһэн шухала асуудалнууд колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй ажахы эрхилэгшын һалбариие үргэдэхэ, тэдэнэй экономическа бэеэ дааһан байдалые үргэдхэхэ тухай асуудал табиха шухала

Иимэ тэжээл эдиһэн мал хаанаһаа ашаг шэмэеэ нэмээхэб даа. Энэ талаар мүнөө райсовоо өхэхэн ажал ябуулагдажа байна. Бидэ республикынгаа, мүн хүршэ областнин ажахынуудтаа, Монголой Арадай Республикаһаа элдэб зүйлэй тэжээл бэлэдхэхэд, шэрэжэ эхилэнхэйбди. Энээнһээ гадуур иигэжэ алтанай сэнтэйгээр нөөсэлһэн үбһэ тэжээлээ бүйлуулан, шанаржуулан малдаа эдюулхэ талаар өхэхэн худэлмэри ябуулха ушартайбди. Энэ талаар колхоз, совхозуудтай тэжээл бүйлуулдаг цехүүдээ ашаг үрэтэйгөөр худэлгэжэ захаланхай. Иигэжэ бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй һүүлэйнь І-үүлдэ ашаг үрэтэй байханьь элитэ,—гэжэ Петр Жамсаранович харюусаа һэн.

«Гигант» колхозой эмэ бүрүү, хашарагуудай гүүртэдэ хүрэжэ ерэхэдэмнай, хүн зон слоороо сугларанхай, өхэл хүлгөөтэй байба. Ажахын мэргэжэлтэд энэ гүүртын мал шэгнэжэ, ээлжэзтэ һарын дүн согсолжо байна гэжэ ойлгобобди. Эндэ мүнөө 700 эмэ бүруун харуһалагдана. Малшад эдэ бүрууданаа ототой болоторнь харуһалха, эдэлүүлхэ ёнотой. Энэ гүүртын малшед жэл бүхэндэ 400—450 толгой һайнаар харуһалагдаһан эмэ хашарагуудые колхоздоо тушаажа үгэдэг байна.

— Үнэхэ болгогдохо мал харуһалха гээшэтнай өхэл хүшэрхэн ажал юм. Тэсэбэри, шадабари, оролдолго хэрэгтэй болодог. Залуу малайнгаа шэгнүүрыень халтал доошолуулаал һаа, дүүрээл даа. Тэрэниие дахин хүсөөхэ гээшэшни бэрхэтэй хэрэг. Зунай һарануудай туршада хашараг бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 500 граммаар нэмээгээбди. Мүнөө нэгэ бага доошоо байханьха,—гэжэ гүүртые даагша Ю. И. Жерлов хэлэнэ.

Малай үбэлжэлгэ—шанга шалгалта

ТООНГҮЙ БАЙХЫН АРГАГҮЙЛ

— Үбэлжэлгэдөө хэр бэлдэх гээшэбта? Үбһэ тэжээл хайшаа байхань бэ?—гэжэ һонирхоходомнай, Юрий Иванович удаан бодолгодо абтаһанай һүүлдэ, хүндөөр һанаа алдан:

— Энэ жэлэй харюусалгатай хаһада үбһэ тэжээлээр ядалдахамнай гэжэ өөһэдөө мэдэрнэбди. Тиимэһээ саһанай ороторо бууру, хашарагуудаа хээрын бэлшээридэ, полинин үлэгдэлдэ адуулые ороолонобди. Манай тооложо үзэхэдэ, толгой бүхэндэ гройдоол 7 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй тэжээл хүртэхэ байна. Бүлэг бүлэгөөрнь тэрэнээ хуваарилхые ороолдохо зон ааб-забди. Тэжээлнай багал даа. Байра тухай хэлэхэ боло һаа, өөһэдөөшье харанат. Дарха-шуулай бригада мүнөө худэлжэ байна. Барилгын материалай дуталдаһанһаа болоожо, заһабарилгын худэлмэри ужагайршоо,—гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

— Бүруудай байха байрань бэлэн болонхой. Сентябрь һара соо тэрэнээ сэбэрлэнэн, арилгаһан хойноо дезинфекци хэ-ҺЭМДИ. Мүнөө залуу мал тэрэн соонь байлгадана,—гэжэ ажахын зоотехник Любовь Иннокентьевна Давыдова хөөрэлдөөндэ ороолоно.

Байгша ондо нёдондонойхидо орходоо заһабарилгын худэлмэринь хэды эртүүр эхилһэншье һаань, барилгын материалай дуталдаһанһаа болоожо, мүнөө болотор мал үбэлэйнгөө байрада оруулагдагүй байна гэжэ эндэхи малшад мэдүүлнэ. Гүүртэ дээрэ худэлхэ хүнүүд олдоногүй. Тиимэһээ саг зуураар томилогдожо ажаллахаяа ерэгшэд энэ шухала хэрэгтэ анхаралаа балай хандуулнагүй.

Шэнэ-Бэрээнэй һуһаалиин нэгэдхи комплексын үнэзд сентябрь һарын һүүл багаар үбэлэйнгөө байрада оруулагдаһан байна. Энэ үедэ тэдэнэрэй һаа-һан һүнэйнь хэмжээн доошоо ороогүй.

— Энэ жэлдэ бидэ яһала һайн бэлэдхэлтэй хүрэжэ ерээбди. Байрамнай саг соогоо заһабарилагдаа, дулаалагдаа. Сонхо, үүдэнүүднай хуу шэнээр хэгдэ. Зүгөөр тэжээлээр бага байхамнай ха,—гэжэ залуу һаалишан Зинаида Тарабукина хөөрэнэ.

— Үнэхөөрөөшье тэжээлээр ядалдахамнай,—гэжэ үнинэй малшан Евдокия Ивановна Леонова залуу нүхэрөө дэмжэхэ зуураа:—Мал ажал дээрэ 25 жэлэй туршада худэлжэ ябанаб. Хүшэр хүндэшье жэлнүүд ушараа. Гансал һайн шанартай тэжээл бүхы юумэ шиидхэжэ шададаг байна бшуу. Фермын коллективэй энэ жэлэй малай үбэлжэлгые хайшан гээд дабажа гарахыень мэдэнэгүйб. Тэжээл буйлуулдаг цехнай худэлгэгдэнэ. Бурдууг эдиһэн малай ашаг шэмэнь доошолногүй. Би жэлэй эхиһээ хойшо үнеэн буриһөө 1917 килограмм һу абачхайб. Хэрбээ иимээр саашадаа ажаллаа һаа, жэлэй дүүрэтэр һу һааха тусэбөө дүүргэхэ аргатайб.—гэбэ.

Эндэ һаалишадай амарха, хубсаһаа һэлгүүлхэ таһалгань тухэрэгдээгүй байба. Бээ үгаа-ха душ бии аад, хэдэн жэлэй туршада худэлгэгдэнэгүй. Энээниень Шэнэ-Бэрээнэй заводойхид хэхэмнай гээд, хэлэһэндээшье хүрөөгүй. Соргонууд, хүнүүд дуталдана гэһэн шалгаг баридаг гэжэ техник-үрэжүүлэгшэ Е. А. Ванчугова мэдүүлээ һэн.

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо 6185 хонин, 1100 эбэртэ бодо мал үбэлжүүлэгдэхэ байна. Эдэ малда дүн хамтдаа 13.860 центнер үбһэн, 200 тонно силос, 2400 тонно сенаж, 5907 центнер хартаабха, 15 мянган центнер ороо-һо таряанай зүйл нөөсэлгдэнхэй. Энэнь нэгэ условно малда тооложо үзэхэдэ, арбаад гаран центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй тэжээл бэлэдхэгдэнэн болоно.

— Мүнөө тэжээл буйлуулдаг цехүүдтнай худэлгэгдэнэ гү?—гэжэ колхозой арадай хиналтын булгэгэй түрүүлэгшэ С. Т. Цыбиковада хандабабди.

Тэжээл буйлуулдаг хоёр цехнай бүхэли нажартаа ашаглагдаад, мүнөөшье ашаг үрэтэйгөөр худэлгэгдэжэ байна. Энээнэй ашаар бидэ мүнөө ажахыгаараа үнеэн буриһөө сүүдхэдэ 7,1 килограмм һу һаажа ябанабди,—гэжэ тэрэ харюусана.

Үбэлжэлгын эхиндэ Шэнэ-Бэрээнэй һу һаалиин фермын һу хэр абажа байһаарнь һонирхоһон дээрэһээ үдэшынь һаамай үедэ эндэ хүрэжэ ерэбэбди. Энэ фермэдэ 226 үнеэн тоологдоно. Тэрэнэй 180-нь һаагдажа байна. Жэлэй дүүрэтэр үшөө 70 үнеэд тугаллахаар зүлеэгдэнэ. Эдэнэр һу һааха юһэн һарынгаа даабариие дүүргэжэ шадаагүй. Тусхайлбал, 4500 центнер һу үйлэдбэрилхэ һаа, 4143 центнер сагаан эдээ абаһан байна. Үнеэн буриһөө дунда зэргээр 1881 килограмм һүн абтаа.

— Таанед һу һааха талаар жэлэйнгээ түсэб бэелүүлхэ аргатай гээшэ гүт?—гэжэ фермые даагша О. Д. Дондоковаһа асуубабди.

— Манай жэлэймнай түсэб—5421 центнер болодог. Тэрэнээ дүүргэхэл гэжэ оролдогшобди. Үнеэн буриһөө дунда зэргээр 2200 килограмм һүн һаагдахэ ёнотой. Мүнөө һу һаалияа дээшэлүүлхын тула өөһэдөө бии байһан арга боломжонуудаа гүйсэдөөр хэрэглэхые оролдонобди. Тэжээл буйлуулдаг цехнай худэлгэгдэжэ байна. Эндэ Николай Цыбенов Валерий Батожапов хоёр ажалладаг юм. Һаамхай үнеэдтээ шанаһан тэжээл эдюулнэбди. Үглоогүүр гидролиз үгэдэгбди. Үнеэн бүхэндэ 4 килограмм шахуу талханай зүйл хүргэнэ. Мал 15 килограмм куузику, 15 килограмм сенаж эдинэ. Тиигээд үдэртөө адуулгада гарана.

Коллектив соомнай һу өхэзр һаадаг түрүүшүүл бии. Екатерина Байдукова байгша онло 421 центнер һу абаха һаа, тэрэнээ 37 центнерээр үлүүлһэн байна. Юрий Найдаков баһал түсэбөө дүүргэнхэй,—гэжэ Ольга Доржиевна хэлэбэ.

Эдэ хоёр ажахынуудай байдалые харахада, энэ жэлэй малай үбэлжэлгын өхэл хүшэрхэнөөр, хүндэхэнөөр үнгэрхэ байһаниинь элиржэ үгэнэ. Энэ харюусалгатай хаһые эрхилэгээр дабажа гарахын тула мүнөө шидхэгдээгүй байһан бүхы юумэеэ саг соонь хараха, элирүүлхэ, дары түргэнөөр тодорхой хэмжэнүүдые абаха хэрэгтэй болоно. Эдэ бүгэдые тоонгүй байхын аргагүй ха юм.

Н. ДАМБАЕВ,
Бүряадай телевиденийн болон радиогой талаар Түрэнэй комитедэй редактор.
Д. ДОНДОКОВ,
манай тусхай корр.

АРЕНДАТОР ЗУУТАН-ХОНИШОН

Хэжэнгын районой «Первомайский» совхоздо гурбан жэлэй туршада Дашидылыковтэнэй гэр бүлэ хонин ажалда амжалтатайгаар хүдэлжэ байна. Эдэнэр нёдондо жэлһээ хойшо арендэ подрядай гүримжэр ажаллажа, зарим тэды амжалтануудые туйлажа эхилэнхэй.

Бадма Дугаровичь, Дагзыма Чимитовна хоёр Эдэрмэг тосхоной Нарин-Шэбэр гэжэ газарта хүдэлдэг юм. Совхозой эрхим жолоошодой нэгэн ябаһан Бадма Дугаровичь гурбан жэлэй саада тээ хонин ажалда орохо гэжэ шиидээд, энэ богонихон сагай хугасаа соо түрүүшүүлэй тоодо орожо шадаһан байха юм. Хоёрдохи жэлдээ энэ трүү онол аргаар худэлдэг болоһон хонишод тэрэл жэлнэ хойшо үндэр дүнгүудые туйлана, зуутанай тоодо орожо шадаа. Нёдондо жэлдэ тэдэнэр арендэ подрядта орон сэсуугаа зуун хонин бүхэнһөө 100 хурьга абаһан һаа, мүнөө жэлдэ тэрэнээ үшөө 2 хурьгаар дээшэлүүлнэн байна.

Б. Д. Дашидылыковэй даадаг бригадын түхэреэн жэлэй туршада оролдожо, үндэр дүнгүүдэй түлөө тэмсэжэ ябаһыень эдэ үрэ дүнгүүд гэршэлжэ үгэнэ. Эдэнэр байгша ондо хонин бүхэнһөө 3,7 килограмм нооно хайшалаа, хурьган бүхэнэйнгөө шэгнүүрые эхэнэнь һалгаахада, 20,6 килограммда хүргөө. Мүнөө жэлдэ хонишод сабшелан өөһэдтөө даажа абаад, тэндэнэ 400 центнер үбһэ хуряажа абаба.

Эдэ хонишодой жэлэйнь ашаг олзо 30 мянган түхэриг болохо юм.

Д. ЦЫРЕНДАШИЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ахалагша хонишон Б. Д. Дашидылыковэй хүбүүн Цырен гэртэхиндэ хамһалсана.

Авторай фото.

ШАДАЖА ШАХАБАЛ, АШАГТАЙ

Ветеринар мэргэжэлтэй Жаргал Гомбоев түрэл Дэрээнэйнгээ совхоздо мал ажал дээрэ олон жэлэй хугасаа соо амжалтатай худэлжэ ябаһан хүн юм. Тэрэнэй даашада мүнөө 160 толгой залуу эбэртэ бодо мал харуһалагдана. Эдэ мал шэгнүүрэ хүсэхэдөө, ерэхэ жэлэй нэгэдхи кварталай түсэбэй дүүргэлтэдэ тушаагдахаар хараалагдана.

Нүхэр Гомбоевые энэ эрхилжэ байһан хүнгэн бэшэ ажалдаа бүхы бии арга боломжонуудаа, дүршэл шадабаряа зорюулдаг нүхэр гэхэдэ алдуу болохогүй. Тэрэнэй хүсэл оролдолгоор совхоз жэл бүхэндэ айхабтар ехэ нэмэлтэ түлбэри абадаг байха юм. Жаргал Гомбоев сугтаа худэлдэг залуу нүхэр Т. Ринчиновтэеэ хамта зунай бэлшээриин үедэ даалгадаһан гүүртынгээ хашарагуудые шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 800 граммаар нэмээжэ шадаа һэн.

В. НИМАЕВ.

Хурамхаанай район.

ГЭЭГДЭЛҺЭЭ ГАРАХААР ЯАРАНАГҮЙ

Һу өхэзр һаажа бэлэдхэхэ ажалай тэмсэлэй һүүлэй дүнгүүдые согсолон гаргахада, Ехэ-Куналейн һаалишад урда мэтэ шалгараа юм. Тиихэдэ эндэ «Дружба» колхозой һаалишад гэзэгдэлһэ гаржа шадаагүй. Мүн «Восход», «Искра» колхозуд доохонуур һуурияа һэлгэбэшье, ехэ найдал түрүүлнэгүй.

Эдэ үдэрнүүдтэ Тарбагатайн районой ажахынуудта, илангаяа һаалиин фермэнүүдтэ малай үбэлжэлгэ түлөр эхилэнхэй. Энэ жэлдэ ган гасуурай бэрхэшээлһээ уламжалан үбһэ тэжээлэй хэды багаар абтаһаншье һаа, түрүү коллективүүд тэжээлээ үнеэдтээ заабол шанаржуулаад үгэнэ. Тиин гэһээ гээгдэлһээ гарадаггүй «Дружба», «Восход» колхозуудта тэжээлэйнь цехүүд мүнөө хүрэтэрөө худэлгэгдэнэгүй.

Үбэлжэлгын эхиннээ үнеэдтээ шанаржуулагдаһан тэжээл үгэжэ, һу шэмыень дээшэлүүлхэ арга боломжо бии гээшэ. Тэзд районой дурсагдагша ажахынуудай мэргэжэлтэд энээндэ юундэ анхарнагүй гээшэб?

Бүри һаяхан Николаевскын (спиртын заводой) шанаржуулагдаһан бурдууг гаргадаг завод худэлжэ эхилээ. Тэзд түрүүшын үдэрнүүдтэ эндэһээ тэжээл зөөхэ дуратайшуул олдоогүй. Хэдэн үдэрэй үнгэрхэдэл, ажахынууд бурдууг зөөжэ захалаа. Тиихэдээшье гүримгүй. Ушарынь хадаа, шадамарынь эндэһээ тэжээл ехэр абана. Жэшээлбэл, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үнеэн бүхэндөө 25 килограммай хүртэхөөр зөөхэдэнь, «Дружба» колхозой түлөөлэгшэд арайхан 12 килограммай хүртэхөөр абана. Тиихэдэ «Маяк», «Октябрь» колхоз өөһэдөө тэжээлээ шанаржуулхаар шиидээд энэ бурдууг-һаа арсаа гэхэ гү, али мүнөө болоходо үнеэдээ өөрын бурдуугаар хангаадүй байнаагар.

Мүнөө жэлэй үбэлжэлгэдэ шэмэтэ тэжээлэй бага байһаниие хараада абажа, хэршэгдэһэн һолоомо талха таряанай зүйлтэй холижо шанаржуулха худэлмэри ажахы бүхэндэ эмхидхэгдэжэ ябуулагдаха ёнотой. Тиин даб дээрэ районой үсөөхэн ажахы иимэ тэжээл бэлдэнэ.

Энэ жэлэй үбэлжэлгын хүндэ хүшэр байһые хараада абажа, зохихо хэмжэнүүдые хараалжа бэелүүлхэеэ ажахынуудай мэргэжэлтэд бодомжолно ха гү?

Д. АБИДУЕВ.

1989 оной октябриин

ОНФЫН ЭЛЭЛ

ОЙ АШААР

эдэ гүрэнүүдэй байдалые м... ...ее хэрэглэхэгүй, харин эндэ ... ...н реформонуудые дэмжэхэ ... элидхэлшэ баруун оронуу...

...лантическа ассамблей бару... ...дай экономическа харилсаану... ...онсо хандуулһаниинь ушарт... ...б гэхэдэ, экономическа хар... ...хүгжөөлгэ, социализмын гу... ...омикын тогтууритай байлга... ...ха хэрэгтэ нүлөөлнэ, ниитэ... ...байгуулгые бодото хэрэг б... ...гэзд тус сессидэ хабаадагш... ...байна.

...э Европын байдал һайн тэзэ... ...эжэ сессиин дүнгүүдые согл... ...иин министрнүүдэй советэй ... ...кулио Андреотти хэлэбэ, Г... ...оер бүлэглэлэй хоорондо ... ...эхэгүй ушарнуудтохёолдо... НАТО-гай генеральна секр... ...эд Вернер гэгшэ үгэ хэлэхэ... ...ржедые хорооxо тухай дур... ...-гай гүрэнүүдые шүүмжэ... ...үүлһэнэй ёноор, сэрэгэй б... ...олго хадаа бүү эзбсэг хи... ...нүүдые баталагдага муу н... ...охо юм гэзд тэмдэглэгд... Договорто ородог гэшүүн... ...ализмын харгы замһаа ар... ...эбэлнь тэдэнтэй бүү эзбэг... ...хэлсэжэ болохо гэһэн мэдүү... ...рим түлөөлэгшэд хэһэн б... ...гэдэ ядерна бүү эзбсэгые ... ...а, мүн Европодо американ ... ...аха гэһэн НАТО-гай ябуу... ...хардуу байдалые сараха ... ...гоно гэзшэ гэзд Франциг... Бүвар мэдүүлбэ. Социализ... ...эгэй баазануудаар хүрэ... ...шар Варшавска Договорто ... ...рэнүүдэй хүн зоной һанаа с... ...оно гэжэ В. Н. Лобов хэл...

...ер бүлэглэлэй хоорондо ха... ...лсааанууд хүндэ хүшэр с... ...үргэн сагаар шиидхэжэ... ...дахаар бэшэ ааб даа. Бэ... ...хэрэгые даамайгаар ябу... ...үеын шухала асуудалнуу... Тиимэһээ тус сесси дээрэ ... ...полнууд саашадаа энэ хэр... ...эдэ онсо нүлөө үзүүлхэ ... ...осотой. Ушар юуб гэхэдэ... ...э хүгжөөхэ талаар хоёр ... ...ВД-гэй ба НАТО-гай түлөө... ...оо олон асуудалнуудаар ... ...даха юм гэжэ мэдэрэг... ...һэ харилсааануудай хүгж... ...эар бэе бэедээ этигэхэ, ...й туршада хүн түрэлтэнэй ... ...зобоохо байһан асуудалн... ...байһаниинь ойлгосотой.

Э ДҮЛИЙ

...д дээрэ ядерна зэбсэгэй ... ...гонойхид хэзээдэшье м... ...осадагшьегүй байха юм. ... ...рал Хэрол һайн мэдэхэ ... ...буу зэбсэгые Японой г... ...оруулхаас, ходоодоо тус ... ...илэгшэдтэ ходо мэдэхэ ... ...э Вашингтоной тангариг... ...О. Кэрол мэдэхэ ха юм. ... ...ядерна зэбсэгые хорихо ... ...хуули баталхыень Япондо ... ...у.

...а иимэ дурадхалтайгаар ...

Токиодо хандаһан юм. ... ...манай орон тэзшэ зэгэ... ...ийлгосотой аа5 даа. Тиих... ...Японой урдаһаа ядерна ... ...эхэгүй юм гэжэ мэдүүлэ... ...үедэ ядерна бүү зэбсэгэ... ...дурадхаһан гурбан хараа ... ...барималха ёнотой гэзд ... ...тельствада эсэргүү хүсэ... ...эдаа Шэнэ Зеландиин жэ... ...болохогүйб гэжэ тэдэнэр ... ...Энэ орокой хүн зон амэр... ...зэбсэгүүдые харахашье ... ...э мэдүүлһэн, тиимэһээ ... ...эзбсэг ябаашагданагүй ха ... ...киогой зонхилогшод эдэ... ...шагнаха дурагүй. Ба... ...ин 7-до Японой прем... ...ики Кайфу парламент д... ...ороной правительство я... ...эгүүд тухай өөрынгөө х... ...н бэелүүлгээр юм гэжэ м... ...үдэрэй үнгэрһэн хойно ... ...ан байна: «Кэролой хэһэ... ...ханай баримталжа байһан ... ...убилалтануудые оруулх... ...эбсэгые манай орондо а... Вашингтон манда дуулга... ...ай баримталдаг гурбан х... ...ахигданал гэзшэ».

...

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Хубилган шэнэдхэлгын замаар

ШЭЛЭН АБАХА, ҺУРГАХА

Һүүлэй арбан жэлэй туршада республика доторнай электрын эльшэ хүсэ гаргалга дээшэлүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ, республикамнай гол түлэб өөрынгөө эрилтэнүүдые хангадаг болоо. Тэрэнһээ гадна Монголой Арадай Республика, Шэтын, Эрхүүгэй областьнуудай арадай ажахыда хэрэгтэй эльшэ хүсэ үгэнэ. Энэнэй найдамтай үндэнэ һуури, гэхэдэ, Гусиноозерскын ГРЭС болоно. Мүнөө энэдэ хоёрдохи эелжээнэй барилга хэгдэжэ байнхай. 1990 ондо тэрэнэй зургаадахи блогой ашаглалгада үгтэхэдэ, ГРЭС-эй хүсэ шадал нэгэ миллион 200 мянган киловатт болохо юм.

Энэ орёо онөөһон түхеэрэлгэнүүдые хүдэлгэхэ, харууһалха томо ажалша коллектив байгуулагдаха байна. Иимэ электрын эльшэ хүсэ, дулаа үгэхэ түхеэрэлгэ ашаглаха дүй дүрэшэл республикадамнай үүсы байгаа ха юм. Тиимэһээ тэрэнние ашаглахын тула найдамтай, мэргэжэл шэдэбаритай коллектив хэрэгтэй. Тэдэ иимэ коллектив хэр байгуулагдажа байна гэшэб? Эндэ захиргаанай, парткомой кадрнуудтай ябуулагдаха хүдэлмэриэ хэр зэргээр бэелүүлнэһээнь ехэ юумэн дулдыдаха байна.

Мүнөө үедэ түс ажахыда хоёр мянга гаран хүн ажаллана. Үйлэдбэриин 18 цехтэ, 12 тэһагуудта хэрэглэгшэдые эльшэ хүсөөр тэһалгаряагүйгөөр хангаха хүдэлмэри хэгдэнэ. Станциин хүдэлмэридэ тэрэнэй директор Евгений Иванович Керпечкын оруулһан хубита ехэ. Энэ нухэрчай олон жэл соо эльшэ ехэ коллективые хүтэлбэрилжэ байдаг. Тэрэнэй оролдолгоор ехэ хэрэг бүтээжэ шадаха, эдэбхи үүсхэлтэй коллектив байгуулагдаа.

Станциин захиргаан, илангаяа, Евгений Иванович өөрөө, кадрнуудые шэлэн абаха асуудалда ехэ анхарал хандуулна. Урдечь ороной бүсад районуудһаа, жэшээлхэдэ, Кемеровскэ, Новосибирскэ областьнуудһаа хүнүүдые урижа асардаг байгаа һаа, мүнөө гол түлэб өөрынгөө республика соо-һоо, нютагай хүнүүдые хүдэлмэридэ абахые оролдоно. Юуб гэхэдэ, ерүүл хүнүүд эндэ удаан сэг соо байнагүй. Гэбэшье уригдаһан эдэ хүнүүд булта муу нүлөө үзүүлэх гэжэ хэлэхын аргагүй. Тэдэнэй дилэнхи олониинь һайн мэргэжэлтэй, иимэ станциин захиргаанда үүдэлһэн зон байгаа. Ушар иимэһээ станциин гол шухала агрегадуудые ашаглалгада оруулалгада туһална. Тиихэдэ эгээн сэнтэйнь гэхэдэ, тэдэнэр өөһэдынгөө мэргэжэлдэ ондоо хүнүүдые һургаһан байха юм. Һүүлэй үедэ эдэ мэргэжэлтэд цехүүдэй начальникуудаар, ахамад мэргэжэлтэдэ хүрэ... ушөө ехэ дүршэл шадабаритай болоод, орон соогуур баригдажа байһан шэнэ станциинуудта хүдэлхэеэ ошоохо байна. Тиимэһээ, нютагай кадрнуудые бэлдэхэ гэхэ тон шухала болонхой.

Бэрхэ кадрнуудай ажаллаһан гаража ошолгын шалгагаануудай нэгэн гэхэдэ, гэр байрын асуудал болоно. Гусиноозерск хотодо һүүлэй үедэ нилээд олон гэрнүүдэй баригдажа байгаашье һаань, байра хүртэнэгүй. Мүн эдеэ хоолой талааршье эрилтэнүүд хангагданагүй. Һүүлэй үедэ станциин захиргаан ехэ хэмжээнүүдые абажа, эдэ асуудалнуудые шидхэхые оролдоно. Залуу хүбүүд, басагадые институт, техникумдэ һургалгаа эльгэгэ. Мүнөө үедэ 25 хүн ГРЭС-эй зууршалалгаар институдта һурана. ГРЭС-тэ хүдэлжэ байһан залуу мэргэжэлтэд хамтаржа, өөрын совет һунгаа. Тэрэнние А. Ц. Будаев хүтэлбэрилнэ. Тэрэ залуушуулай асуудалнуудые зүбөөр шидхэхые оролдодог, эдэбхитэй хүн юм. Тус советэй оролдолгоор 10 залуу бүлэ болбосон түхэлтэй гэр байра һүүлэй үедэ абаа.

Гадна ГРЭС-эй захиргаан, партком, профком Сурхайта нуурай эрьедэ мүнөө үеын профилактори баряа. Үнгэрһэн жэлдэ энэдэ ГРЭС-эй 725 хүн амараа. Мүн баһа амаралтын гэр бии. Үнгэрһэн жэлдэ бүхыдөө 10.384 дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра ашаглагада үгтөө. Тэрэ тоодо 844 һуурилтай хамтын байра. «Энергетик» гэһэн 108 хүнэй байха гостиница, поликлиникэ гэхэ мэтэ баригдаа.

Материальна үрмашуулгын фондһоо үгтэһэн мүнгэнһөө хүдэлмэришэдэй салин нилээд дээшэлээ. Хүдэлмэришэнэй столдо нэмэри болгохын тула хамһабаринн ажахы хүгжөөхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулагдана. Станциин загаһа олзоборилгын ажахы республика соогоо суутай болонхой. Эндэ карп, осетр загаһан үсхэбэрилэгдэдэг юм. Эдэнние худалдахадаа, жэл бүри 410.4 мянгач тухэригэй олзо ороно. Гадна хамһебаринн ажахы 563 центнер мяха, 754 центнер һүүгэнэ.

Эдэ бүгэдэ үйлэдбэриин түсэб дүүргэхэ хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлнэ. ГРЭС-эй коллектив үнгэрһэн жэлэй түсэб үлүүлэч дүүргэжэ, ажалайнгаа бүтээсэ дээшэлүүлээ. Үйлэдбэрилэгдэһэн эльшэ хүсэнэй өөрынь үлэ сэн хямдаруулагдаа. Станциие дүүрэн хүсэндэнь оруулда талаар хүдэлмэри түргэдхэгдөө. Эдэ бүхы хубилалтануудта станциин партийна организаци ехэ хубитаяа оруулаа. Кадрнуудтай ябуулагдаха хүдэлмэриин комплексно түсэб табигданхай. Партийна суглаануудые болон парткомой заседанинуудые дээрэ хүтэлбэрилэгшэдэй тоосоон саг үргэлжэ шагнагдана. Тэрэшэлэн партхомдо коммунистнуудыа урижа хөөрэлдэдэг заншал бии болонхой. Энэ хадаа хүнүүдые һайнаар танижа абаха арга олгоно. Мүнөө эндэ ажаллажа байһан бүхы инженернүүд болон технигууд өөһэдын зохёохы түсэбтэй. Тэдэнэ хэр дүүргэжэ байһан тухайгаа мүн ле тооходог байха юм.

Хүтэлбэрилхы тушаалнуудта дэбжүүлэгдэхэ хүнүүд парткомдо харагдадаг. Тиихэдээ энэ тушаалда хэдэн хүнүүд коллективэй зүгһөө дэбжүүлэгдэнэ. Тиихэдэ энэ хүн тухай өөрынгөө һанамжа партийна организаци саатагүй хэлэдэг заншалтай. Үнгэрһэн жэлдэ 15 хүтэлбэрилэгшэд олон хүнүүд соо-һоо шэлэгдэжэ һунгагдаад, муу бэшээр ажаллажа байна. Станциин директорые һунгаха талаар һунгалта үнгэргэгдэжэ, нюусаар дуугаа үгэһэнэй дүнгөөр Е. И. Карпенко дахинаа һунгагдаһан байгаа.

Ажалша коллективэй совет байгуула-данхай. Тэрэнние В. С. Яковенко ударидадаг. Цөхүүд болоч бүсад подразделениннүүдтэ 22 совет эмхидхэгдэнхэй. Эдэнэй зүблөөнүүд дотор хүдэлмэриин эндэб олон асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, хямжээчүүд абтана. Тэрэшэлэн энэ советтэ хүтэлбэрилэгшэдэй тоосоонууд шагнагдаг болжо байнхай. Эдэ бүхэдэн ашаар ажалшадые хүтэлбэрилгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха арга олдоно. Тиигээдшье гэр байрын, эдеэ хоолой болон үйлэдбэриинние шухала асуудалнуудые зүбөөр, шуурга, арсалдаагүйгөөр шидхэхэ арга үгэнэ.

Гэхэтэй хамта энергетикын энэ томо предприятида дутуу дунданууд байһан бии. Захиргаан, партком тусхай мэргэжэлтэй кадрнуудые эндэ тогтоожо хүдэлгэхэ талаар арга боломожөө гүйсэд хэрэглэнэгүй. Станциин гурбан эгээл шухала, томошье цехүүдые толгойлхо һайн хүтэлбэрилэгшэд олдочогүй. Эндэ олон хүн һэлгэдэнэ. Һүүлэй дурбэн жэл соо эдэ цехүүдэй начальникуудтуурба дахин һэлгэгдээ. Тэдэнэй ордошочоор байһан үгы. Тэдэние бэлдэхэ, шэлэн абаха хүдэлмэри партком ушөөн һуулаар ябуулна.

Шалгагаанинь гэхэдэ, эдэмчай гол, хаһюусалгатай участогуудые болоно. Эдэнэй хүдэлмэриһөө бүхы станциин хүдэлмэриин дүлдыдаха. Шухулай начальникуудые точ һайн мэргэжэлтэй байха ёһотой. Эдэ хүн бүхэндэ точ шанга эрилтэнүүдые табича. Тиимэһээ хүнүүд энэ ажалда ороохёо эурхэгэнэгүй. Тиигээдшье эндэ партийна организаци эзэмэ ехэ. Бэрхэ, тусхай мэргэжэлтэй партийн гэшүүдые энэ хаһюусалгатай хүдэлмэридэ дэбжүүлхэеэ бэлдэнэгүй. Тиигээдшье энэ тушаалай салин баг.

Олон энергетик-мэргэжэлтэд өөрынгөө мэргэжэлэй хүдэлмэгүй, юрын хүдэлмэришэд болоно. Салин хүлһэнниньшье ехэ. Ушар иимэһээ ГРЭС-эй захиргаан, партком, ажалша коллективэй совет инженерэй нэгэ хүндые дэшэлүүлхэ талаар хямжээчүүдые абаха ёһотой. Хоёрдохёоо, эндэ залуу мэргэжэлтэд олон. Тэдэнэй дунда һайн мэргэжэлтэдые шэлэжэ, хүтэлбэрилхы тушаалнуудта тэйгөөр дэбжүүлхэдэ ханаб? Парткомой номенклатурада оруулагдаһан хүнүүдые саг үргэлжэ хараха, шэнэлиг байха хэрэгтэй. Залуушуулые һургаха, дурышуулхэ гэшэ шухала.

Онсолон хэлэхэдэ, энэ хотодо республикын хямжээнэй шухала зорилгонуудые бэелүүлжэ байһан томо ажалша коллектив - байгуулагдажа, даалгагдаһан хэрэгүүдээ нэрэ солотойгоор бэелүүлжэ байна.

Б. БАЛБАРОВ.
КПСС-эй обкомой партийно-эмхидхэлэй болон кадрнуудтай ябуулагдаха хүдэлмэриин таһагай харюусалгата эмхидхэлшэ.

ШЭНЭ АРГАНУУДЫЕ ХЭРЭГЛЭХЭ

КПСС-эй Бэшүүрэй райкомой эзэлжээтэ бюро боложо, үйлэдбэридэ ажалай түрүү онол арганууды, арендэ болон гэр бүлын подряд нэбтэрүүлхэ талаар «Сибирь» совхозой дирекциин, партбюрогой ябуулдаг хүдэлмэри тухай асуудал зүбшэн хэлсэбэ.

Тус ажахыда хүдэлмэриин шэнэ, аша үрэ ехэтэй онол арганууды бэдэрхэ, тэдэние нэбтэрүүлхэ талаар ехэ юумэн хэгдэнэ гээд партиин райкомой бюро тэмдэглээ. Эндэ экономическа һуралсал һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Малшадһаа эхилээд, мэргэжэлтэд хүрэтэр шэнэ арганууды гүнээгыгөөр шудалха гэжэ оролдоно. Экономико хүтэлбэрилхэ, ажалай эмхидхэл һайжаруулха, энэ хэрэгтэ бүхы коммунистнуудые эдэбхитэйгээр хабаадуулха асуудал партийна организациин саг үргэлжын анхарал доро байна. Коммунистнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ зорилготойгоор тэдэнэй тоосоон шагнагдана.

1986 ондо үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулха асуудал партийна суглаан дээрэ хэлсэгдэжэ, тусхай хэмжээ ябуулганууда түсэб харалагдаһан байгаа. Удаань энэ асуудалай хэр бэелүүлэгдэжэ байһаниинь хирэ болоод харагдажа, суглаануд дээрэ ходо мэдээсэгдэжэ байгаа. Мүнөө совхоздо ажалай түлбэри валова олзо оршоһоо уламжалан түлэгдэнэ. Тиихэдэ арендэ подряд муу бэшээр нэбтэрүүлэгдэжэ байнхай.

Эдэ бүгэдын дүн гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ мяха үйлэдбэрилгэ эрид дээшэлээ. Центнер ороһоной өөрынь үнэн сэн 2 түхэригөөр, һүнэйхи — 17 түхэригөөр хямдараа. Үйлэдбэриин ашаг үрэ 20 процентээр дээшэлээ.

Гэхэтэй хамта КПСС-эй райкомой бюро энэ асуудалаар биш байһан олон дутуу дундануудые заагаа. Нэн түрүүн сабшалан, тарялангай үрэжэл эрид һайжаруулха талаар хүдэлмэри мууганр ябуулагдана. Малай ашаг шэмэшье удаанаар дээшэлнэ. Районой, олонхи ажахыннуудһаа багаар үнэн бүриһөө һүн һаагдана. КПСС-эй райкомой бюро эдэ бүгэдые усадхахын тула шэнэ онол арганууды тургэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала тээд онсолон заагаа.

Тэрэшэлэн энэ бюро олон хүн партиин кандидаууддаар абтаа. Ушар эдэ. Бэшүүрэй совфо нишон Данчигма Шо Зандраева, эндэхи мөлө Александр Ринчинович Б ев болон бусад тэдэнэ да байгаа.

Тиихэдэ КПСС-эй рай хүдэлмэриин дүрбэдэхи лай түсэб баталагдана, коммунистнуудай райком гуули байгуулагдаа.

Ю. ФО
«Бичурский хлебороб редактор.

Ага, Онон нютагуудаар

АША ТУҺАТАЙ БАЙХАНЬ ДАМЖАГГҮЙ

Агын Буряадай автономито округ мал ажалһаа ехэнхи ашаг олзоёо абадаг юм. Манай чютагай хамтын болон үмсын ажахыда 1 миллион тухай хонин, зуугаад мянган толгой эбэртэ бодо мал, мүн адуун, тэмээн һүрэгүүд, гахайн фермэнүүд тоологдоно. Эды олон мал һүрэгтэй байбашье, һая болотор бидэ тэдээнээ өөһэдтөө аша туһатайгаар хэрэглэжэ шададаггүй байгаабди.

Малшадай түхэрсэн жэлэй туршада үдэр һүнигүй гаргаһан оролдогонь гүрэндэ үхэр, хони тушаалгын үедэл хии талаар һалашадаг гээшэ. Ушарынь гэхэдэ, колхоз, совхозууд болон агрофирмэнүүд мал һүрэгөө хэдэн арбаад километрэй зайда туужа, богонихон болзор соо тураажархидаг байна бшуу. Гэхэтэй хамта Шэтын, Оловяннын мяханай комбинадуудта оруулха сэлжээгээ хүлеэжэ, мал хэдэн хоногто хоорноор хаалгаатай байлгагдадаг гэжэ мүн лэ эли.

Агын районой партийна, совет, ажатын органуудай түлөөлэгшэд иимэ байдалтай эбсэхэ дурагүй байжа, өөһэдтөө мяханай комбинат бариха гэһэн хамтын шиидхэбэри нөдондо абаа һэн. Эдэнэр Хитадай Арадай Республикын Үбэр Монголдо оршоһон Хүлэн-Буйр аймагай түлөөлэгшэдтэй уулзажа, иимэ комбинат бодхоохо хэлсээ хоорондоо баталаад, барилгаяа эн зундаа эхилээ.

— Энэ хадаа багахан хямжээнэй комбинат байхаар хараалгадана. Бүтэхэдөө, халаан соо 10 тонно колбаса болон мяханай бүсад продуктнуудые үйлэдбэрилхэ юм. Баталагдаһан хэлсээнэй өөһоор, Хитадай Арадай Республикын худалмэришэд барилга хэжэ байна. Мүн тэндэнээ комбинадай түхэрэлгэнүүд асарагдахаа,— гэжэ ерээдүйн предприятиин директор Гүрэ Очирович Дамбаева манда мэдүүлээ һэн.

Тэрэнэй саашань хөөрэнэнэй өөһоор, комбинат баригдаад байхадаа, Агын райондо, бүхыдөө округой зондо ехэ аша туһатай байха юм ха. Жэшээлхэдэ, эндэ үйлэдбэрилэгдэһэн продукци барандаа нютагтаа үлөөгдэхэ, Тиимэһээ зон урданайхи шэнги колбаса болон бүсад эдеэ хоол худалдан абаараа холуур ябахаяа болихо.

Оршон тойронхи байгаалие бузарлахагүй, малай бэлшээри гэшхүүлхэгүй талаар хэмжээнүүд мүнөөнһөө абтана. Тиимэһээ уридшалан табигдаһан эзлжээгээр мяханай комбинадта асарагдадаг байха. Зугөөр энэ эзлжээ хазагайруулангүй ажалаа ябуулха гэшэ комбинадай худалмэрилэгшэдэй шухала зорилго болохо ёһотой. Уридшалан хараалһанай ёһоор, 11 автомашина мал зөөлгэдэ хэрэглэгдэхэ. Ондоогоор хэлэхэдэ, сүүдхэдэ 56 толгой эбэртэ бодо мал, 600 толгой хонин мяханай комбинадта асарагдажа байха.

Гэхэтэй хамта гүрэндэ тушаагдаха районой бүхы мал эндэ асарагдахагүй. Зарим хубинь областиин бүсад комбинадуудта абаашагдаха юм.

Ага тосхондо мяханай комбинадай барригдахада, тосхоной оршон тойронхи байгаалида һаад тойбо татагдахадаа болохо гэжэ һүүлэй үедэ округой зарим зон һанаагаа зободог байна. Зугөөр, Агын агропромышленна нэгэдэлэй, мүн Хитад оронһоо ерээд, эндэ ажаллажа байһан мэргэжэлтэдэй мэдүүлһэнэй өөһоор, комбинат тосхоной зондо, тэдэнэй ажал ябуулгада ямаршье һаад тойбо ушаруулхагүй юм. Юуб гэбэл, энэ барилга хэхэ тухай хөөрэлдөөн элдэб шатада нэгэтэ бэшэ болоһон, нарин нягта шэнжэлэлгын дүнгүүдээр засагай зургааануудһаа зүбшөөл үгтэһэн байна гэжэ тэмдэглэлтэй.

Мяханай энэ комбинат ерэхэ жэлэй июниин 30-да ашаглалгада үгтэхэ гэжэ Агын районой болон Хүлэн-Буйр аймагай түлөөлэгшэдэй хоорондо баталагдаһан хэлсээн соо хараалагдана.

Уридшалан тэмдэглэгшэдээ нэмээжэ хэлэхэдэ, комбинат бүтээд байхадаа, 10 янзын колбаса үйлэдбэрилдэг болохо юм. Комбинадай һаяын жэлнүүдтэ гаргашаяа харюуллаг болохо байһанда энэ хэрэг үүсхэгшэд этигэнэ. Мүн болбо соруулагдаха продукцыаршье таһалдахагүй арга боломжо бии байна. Дулдаргын болон Могойтын районуудай зарим ажахынууд комбинадтай ажал ябуулгаяа хамта эрхилхэ шухала гэдэ зүбшөөнхэй. Энэ хадаа округ дотор эдеэ хоолой продукци болбосоруулдаг түүрүүшин предприяти болохо.

Гэхэ зуура мяханай энэ комбинадһаа гадна, тэрэнэй хажууда Энгидэйн шүбуунай фабрикын жэлдээ 100 тонно мяха үйлэдбэрилдэг нэгэ цех түхеэрэгдэхэ юм. Агын тоһоной заводто сүүдхэдээ һүөөр хэгдэнэн 10 тонно продукци үйлэдбэрилдэг онөөһожоруулга табигдаха. Тиихэдэ овощ буйлуулха түхеэрэлгэ тодхогдохоор түсэблэгдэнэ.

Барилгын энэ комплексын бүтэхэдэ, шухала үшөө нэгэ асуудал урагшатайгаар шиидхэгдэхэ юм. Тодорхойлбол, мүнөөдэрэй байдалаар Ага тосхондо ажалгүй 300 гаад эхэнэр тоологдоно. Комбинадай, мүн бүхыдөө энэ комплексын ашаглалгада үгтэхэдэ, эдэ олон зон ажалтай болохо аргатай. Эдэ бүгэдэнһөө тобшолходо, Агада баригдажа эхилнэн мяханай комбинадай саашадаа тосхоной зондо бариишатай, аша туһатай байхань дамжаггүй.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

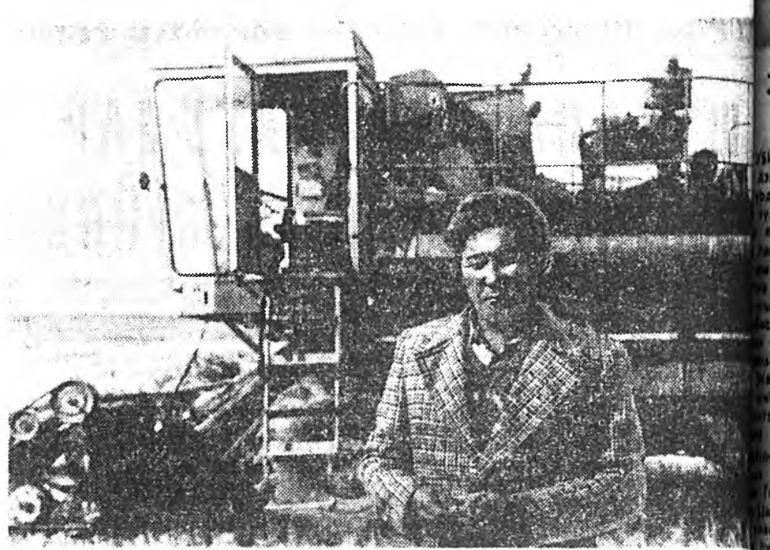

Шэтын областиин Могойтын районой «Дружба» гэжэ агрокооперативна фирмэ хадаа мүнөө сагай эрилтэдэ таарама хүдөө ажахын томо предприяти болотороо ургаһан байна. Энэ фирмэ һүүлэй үедэ баян таряа ургуулжа, ехэ аад, хямда сэнтэй продукци үйлэдбэрилжэ, жэлдээ нэгэ миллионһоо үлүүтэй сэбэр ашаг олзо оруулжа шадана.

Эндэ ороһо таряа ургуулдаг хоёрдохи отрядай гэшүүд октябриин долоон — СССР-эй Конституциин үдэр болотор бүхы ургасаяа хуряажа сүм дүүргэһэн байна. Эндэ дүй дүрбэлэгдэ ургаһан, жэлдээ нэгэ миллионһоо үлүүтэй сэбэр ашаг олзо оруулжа шадана.

Энэ ороһо таряа ургуулдаг хоёрдохи отрядай гэшүүд октябриин долоон — СССР-эй Конституциин үдэр болотор бүхы ургасаяа хуряажа сүм дүүргэһэн байна. Эндэ дүй дүрбэлэгдэ ургаһан, жэлдээ нэгэ миллионһоо үлүүтэй сэбэр ашаг олзо оруулжа шадана.

Тэрэшэлэн энэ бюро олон хүн партиин кандидаууддаар абтаа. Ушар эдэ. Бэшүүрэй совфо нишон Данчигма Шо Зандраева, эндэхи мөлө Александр Ринчинович Б ев болон бусад тэдэнэ да байгаа.

Тиихэдэ КПСС-эй рай хүдэлмэриин дүрбэдэхи лай түсэб баталагдана, коммунистнуудай райком гуули байгуулагдаа.

Ю. ФО
«Бичурский хлебороб редактор.

Зөөри эзэтэй, мүнгэн тоотой

ӨӨРӨӨ ТУРШАЖА ҮЗЭХЭДӨ

Үнихэнһөө хойшо хаа хаагүй арендэ арга хэрэглэхэ тухай ехэ хөөрэлдөөн болоно. Али нэгэ бригада, звено, айлайхи арендэ гуримаар хүдэлдэг болоод, гаргаша багатайгаар, ехэ продукци абаа, өөһэдөөшье горитой мүнгэн олзодо хүртэнэ гэжэ газетэнүүдтэ ходо бэшэгдэдэг, радио, телевиденэр дамжуулагдадаг.

Эдэ бүгэдэ тухай уншаха, шагнахада яала һонин. Тиигэбэшье энэниие өөр дээрээ даажа абаад туйлаха, арендын ёһотойл «амтыень» үзэхэ гээшэмнай ондоо ааб даа. Хүсэд ойлгогдоогүй, арсалдаатайшье, бэрхэтэйшье юумэнүүд эндэ үсөөн бэшэ бии байна.

Тиимэһээл энэ арга даб дээрэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэгүй гэжэ һананаб. Нэгэ талаараа бүхы юумэндэ сэн тогтоохо, өөрынь үнэ сэнгые гаргахадаа, үйлэдбэрилһэн продукциеймнай худалдажа абахадаа ажаллаһан мэхэлжэрхинэгүй аа гү гэжэ айха ушар бии. Нүгөө талаараа арендаторнуудтаа дан ехэ түлөөһэ үгэнэ бэшэ аа гүбди? Тэдэмнай үлүүсэ баяжашахагүй юм гү гэжэ ажахын хүтэлбэрилэгшэд баһал һанаандаа маргана ха гэхээр.

Эгээл эндэ экономическа эрдэм мэдэсымнай багашаг, ажахын тоосоонай, арендэ харилсаанай бүхы онөөные гүйсэд ойлгоогүй бэйһамнай харагдана.

Гадна худөө ажахын үйлэдбэриин, илангаяа хонин ажалдахи бүхы худэлмэриин эмхидхэлэй, нарин технологиинь ёһоор гүримшуулагдаагүй сагта арендэ тиимэшье ульгамаар урагшаа ябахагүй гэжэ һананаб. Жэшээнь, ажахыда бүхы дээрээ адууһа малые һайн шанартай, янза бүриин тэжээлээр хүсэд хангаха, мүн малай үүлтэрые һайн болгохо, зохид байра байдалаар хангаха хэрэгэй ёһоор шиидхэгдэгүй һаа, гансахан арендэ амжалта асархагүйл даа.

Гэхэтэй хамта арендаторнаа баһал өөрөөнь, тэрэнэй шадабари мэргэжэлнээ, эрмэлзэлнээнь нилээд ехэ юумэнэй дулдыдаха бэ...ниинь арсалтагүй. Ажалай энэ гурим хүнэй хэр шадамар, һүбэлгэн бэрхэ, ухаансараар эзэн байһые харуулха арга ха юм.

Нэгэ жэшээ дурдаһуу. Манай Сэлэнгын районой «Эрдэм» колхоз алишье талаараа бэрхэтэйхэн байдалда ороһон ажахы. Эндэ продукци үйлэдбэрилгэ, ажалай бүтээсэ бага, гарза хохидолынь ехэ гэжэ суглаан, зүблөөнүүд дээрэ ходо хэлэгдэдэг. Иимэ эрхэ байдалдашье эрхим үрэ дүнгүүдые туйлаха арга бии гэжэ тэндэхи залуу хонишон Илья Мижитдоржиев гэршэлэн харуулаа. Үнгэрһэн жэлдэ тэрэ нухэдтэеэ өөһэдынгөө үүсхэлээр арендэ подрядта ороод, зоримгойгоор, урагшаа эрмэлэлтэйгээр худэлжэ, байгша ной дүнгөөр бригадынгаа хүн үзэндэ 21 мянган тухэригэй продукци үйлэдбэрилөө бшуу. Хэрин колхоздонь худэлдэг хүн бүхэндэ жэл соо ороидоол 7 мянган тухэригэй продукци абтана.

Манай гэр бүлэшье баһал арендэ харилсаанай ёһоор худэлжэ байна. Би өөрөө механизатор мэргэжэлтэй хүм. Долоон жэлэй саана өөрынгөө һайн дураар хонишон боложо, түрүүн жэжэ түлгэнүүдые нэгэ жэл соо харууһалаад, удаань эхэ хонидой отара тушаажа абаа һэм.

Хэдэн жэлдэ Сэсэгма Цыбикжаповна нухэртээ яһала оролдожо худэлөөшье һаа, тиимэ һайн үрэ дүнгүүдые абаһаар туйлажа биараагүй һэмди. Мүн баһа муушье тоодо ябаагүйбди. Дүршэл, шадабаринмай багадажа болоо. Мүнөө һанахада, хонин ажалда эрхим үрэ дүнгүүдые туйлахын тула нэгэ хэдэн шухала юумэнүүд хэрэгтэй. Тубхын түрүүн ажалдаа жэлэй дүрбэн сагта харюусалга ехэтэйгээр хандаха, бөөд, анхаралаа зааханшье нула табингүй худэлэх хэрэгтэй. Хоёрдохёор, һайнаар ажаллаад, ехэ үрэ дүн туйлаад байхадаа өөртөө юу абахабиб, ямар урмашуулгада хүртэхэбиб гэжэ тодоор мэдээд ябахадаа хүн урагшаа эрмэлзэхэ байна. Эндэ материальна болон моральнашье урмашуулга адли удха шанартай. Гурбадахяар, түрүү дүй дүршэлөөр, эрдэм ухаанай туйлалтануудаар, шэнэ юумэнэ һонирходоггүй, миил нюдэ балай худэлжэ ябадаг һаа, баһал урагшаа ехэ гарахань бэрхэтэй.

Эдэ бүгэдэһөөл бүхы ажалнай дулдыдадаг. Хонидые хээ, хайшан гээд адуулха, яажа эдеэлүүлхэ, уһалха, байра байдалыень хайшан гэжэ бэлдэхэб гэжэ хэлэнэгүйб. Тэдэмнай эгээл тэрэ дээрэ хэлэгдэһэн юумэнүүдһээ сэхэ дулдыдаха байна. Тиигээдшье хонин ажалдахи гол худэлмэриин нэгэ тогтомол арганууды биишье һаань, хонишон бүхэн өөр өөрын дүй дүрэтэй, хэрэглэдэг гуримтай байдаг ааб даа.

Манайхин һүүлэй гурбан жэлдэл зуун эхэ хонин бүриһөө 100-һаа дээшэ хурьга абажа түлжүүлдэг болоо. Байгша оной үнгэрһэн үбэлэй һарачуудта бүхы 606 эхэ хонидой зуун толгой бүхэнһөө 110 хурьга абажа томо болгоод, июниин эхеэр хурьган бүхэнөө 18.6 килограмм зэгнүүртэй болгожо тушаагаа һэмди.

Бидэ Сагаан-Арал гэжэ газарта үбэлжөөнтэйбди. Мүнөө тэндээ буунхайбди. Сэсэгма Цыбикжаповна, Александр Панченко, би гурбан мүнөө 600 зуһагуудые харууһалнабди. Хүгшэрһэн эхэ хонидоо голодоһондо гаргажа, үнгэрэгшэ зун тушаагаад, шэнэ түрэхэ эмэ зуһагуудые абаа зомди. Яһала бэеэр томо, тобир хонид байшоо. Дүршэлтэй малшан Василий Тубчинов тэдэниие һайнаар харууһалжа, шэгнүүр охэтэй болгоһон, нооһошье горитой хайшалһан байгаа. Оролдосотой бэрхэ эмэ хонишондо бидэ бүхы сэдьхэлһэ баяр хүргэжэ ябадаг бди.

Үнгэрһэн зундаа, намартаа тэдэ хонидоо баһал өөһэдөө һайнаар адуулжа, хуса...ыень хүсөөхэ, таргалуулжэ оролдообди. Зуһаг 40 килограммһаа дээш нүүртэй болгогдожо, ...гоо искусственна аргаа жүүлэгдээ. Һүрэг сосно... бай хонид байхагүй гэжэ һанагдана. Мүнөө рай сагта хонидоо үүлдэ... болгохые оролдогдоно.

Саашань арендэ пр... гаа харилсаа, тоосоо... жэ оролдообди. Зуһаг... 40 килограммһаа дээш... нүүртэй болгогдожо, ...гоо искусственна аргаа... жүүлэгдээ. Һүрэг сосно... бай хонид байхагүй гэжэ... гэжэ һанагдана. Мүнөө... рай сагта хонидоо үүлдэ... болгохые оролдогдоно.

Саашань арендэ пр... гаа харилсаа, тоосоо... гэжэ хэдэг тухайгаа... иимэ байна. Баһал... подрядадар хүдэлдэг... луговодуудай бригадын... хэһэн үбные бидэ ажа... хэрэглэгдэдэг сэнгэрэ... дажа абанабди. Энэ... арендатор луговодуудай... сей Чултумов, Михаил... ров гэгшэдэй звеноуд... хозой эхэ хонидой 9 б... да, жэжэ хонидой 5 б... үбһэ бэлэдхэжэ үгөө. Б... нишод тэрэ үбһэнэйнь... бүхэндэ 2 түхэриг түлэ... бди. Гэбэшье бэлэдэ... һэнниинь багашаг.

Ажалаймнай түлөөлэ... нэй оруулһан олзо... хэрэгтэй үгтэдэг юм. Ж... һайн шанартай, ехэ... тушаахадамнай, совхо... ние үндэр сэнгээр... абаха, эсэстэ олзо... ехэ байха болоно. Тус... хурьган бүхэниие 15—... грамм хүрэтэр шэгнүүр... тушаахада, центнер б... эгээл доогуур сэнгээ... Харин хурьган бүхэнэй... килограмм шэгнүүртэй... тушаажа шадаа һаанна... гынь хоёр дахин шэ... байха үшартай. Тиигээ... жэ, шэгнүүр багатай... дые тушаахадаа, олзо... абахагүй болоно бшуу...

Совхоздо хэрэглэгдэ... гэй ёһоор хониной... центнер бүхэниинь 1... ригөөр абтана. Һайн ш... сэбэр утаһанайнь гарг... нооһо тушаахада сэнгэ... һал дээшэлдэг. Энэн... һээ арендэдэ оронон... нооһо һайнтай, бэзэр... мо хонидоор һүрэгөө... хэхэ. тэдэнээ ходо то... ган байлгаха гэжэ о... болоно ха юм.

Гадна гаргашануудаа... лохоор хороожо, аль... һаа, тэрэ мүнгээ бай... дөө абадаг болоходо... сэнтэйгээр ехэ продук... лэдбэрилхэ, үлүү гарг... ша хэхэгүй гэжэ ш... тэмсэхэ байнабди.

Манайда эсэсэй тоо... хүсэд хэгдэгүй, бүх... шануд хуу тоологдо... на. Ашаг олзомнай б... байха бээ гэжэ өөһэ... лонобди.

Гэбэшье ажахыдамн... дээрээ арендэ харилс... сэд һайнаар хэрэглэг... лошоо, абаһаар лэ ... дүнгүүдые туйладаг б... гэхын аргагүй. Үшөө... дөөгүй, эсэстэ хуряа... ноор болоогүй юумэ... Энэмнай түрүүшэнгэ... хэрэглэгдэжэ байна...

В. АГ...
Сэлэнгын совхозой ажа...

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ БРИГАДАДА

Түмэр замай Улаан-Удэ станциин коллектив ажахын тоосоонай гуримаар хүдэлнэ. Эндэ маневрово диспетчер Д. Т. Семёновой бригада илангаяа шалгардаг юм. Вагонуудые бүридхэн ябуулхадаа дүй дүршэлтэйнүүд болоноохой.

В. Д. Додусенко тухай нухэдынь һайшаалтайгаар хэлэнэ. Арбан хоёр жэлдэ тэрэ эндэ ажаллажа байнхай. Арадай депутадуудай Железнодорожно районно Советэй депутадаар һунгагданхай, һунгагшадай захяануудые саг соонь дүүргэдэг.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Вагонуудые бүридхэгшэ А. Е. Григорьев. 2. В. Д. Додусенко В. И. Ивлев хоёр ажалайнгаа хэрэгүүдые зүбшэн хэлсэнэ. 3. Станциин дежурна С. П. Попова.

В. ГАРМАЕВАЙ фото

РСФСР: автономито область, округуудай һонин

ҮРИ ШЭРИГЭ БУСААНА

Ханты-Мансийн автономито округой холын хүбшэ талгада ошодог Колык-Еган тосхондо телевизорэй экрануд ялардаг болобо. Түбэй ба нютагай телевиденийн программануудые тодон абаха аппаратурые «Нижневартовскнефтегаз» нэгэдэлэй мэргэжэлтэд хабсаргаа юм.

Ури шэриэ бусааха хаһа ерээ гэжэ нефть олзоборилгошод тоолоно. Гансал Колык-Еган тосхондо тэдэнэр 30 гэр, модо болбосоруулгын цех ба вертолёдой ниидэхэ бетон хушалгатай талмай барихэ юм.

Урдань социальна объектнуудэй барилгада мүнгэ зөөри ехэер һомологдод

Хүн ба үе саг

ЗАЛУУ ҮЕТЭНДЭ ЖЭШЭЭ БОЛОХО ЁҺОТОЙ

Элитэ ехэ эрдэмтэ, ниитын ажал ябуулагша Цыбен Жамцарано тухай

ЭГЛЭХЭ

Тэрэшэлэн эхэ бюро дэ... олон хүн партийн гишүүн... кандидадуудаар абтаа. Жишээ... хэдэ, Бэшүүрэй совхозой ... Данчигма Шоболовна Зандраева, эндэхи механизатор Александр Ринчинович Бальжинов болон бусад тэдэнэрэй ... да байгаа.

Тиихэдэ КПСС-эй райкомой хүдэлмэриин дүрбэдэхи квартал түсэб баталагдажа, зам... коммунистнуудай районо ... гүүли байгуулагдаа.

Ю. ФОКИН,
«Бичурский хлеборобэ» ... редактор.

шалгаар баян механизатор Нима-Цырен Норполов оруулһан хубита ... ехэ юм. Тэрэ бусадай ... да шалгарна, тон ехэ ... но сохиһон габьяатай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ... комбайнер **Нима-Цырен Норполов** ургаса ... гын үедэ.

МҮНГЭН ТООТОЙ

Шанжэлэгшэ-этнограф Ц. Жамцараногой зураглаһан ... рэнхы зураг хадаа тэрэ үеын Буряадуудай бодото байдалые тон зүбөөр харуулна ...

Харанхы байдалай хабшал соо'оо гараха замые буряад арадай түрүү үзэлтэй хүнүүд бэдэрдэг байһан баина. Арад зоноо гэгээрүүлбэл, ниитын ажабайдалые демократизацилбал, харанхы мунхаг байдалһаа мултарха арга олдохо гэжэ тэдэ ойлгодог һэн. Арад зоной экономическа байдалые һайжаруулха аргатай социальнэ хубилалтануд холын хүхэ маяан соо'оо хараг'дахадал гэдэг һэн ха. Ородой обществын түрүү зонтой холбоо барисаа бейгуулжа, тэдээнтэй нэгэдэжэ, һанаһан хүсэлөө бэлүүлхэбди гэжэ тэдэнэрэй бододог байһаниинь эли. Цыбен Жамцарано тэдэ түрүү үзэлтэнэй нэгэн һэн.

1908 оной март соо бэшэһэн «Буряад интеллигенци тухай» гэжэ статья соогоо Ц. Жамцарано иигэжэ бэшэдэ һэн: «**Буряад интеллигенциин үмэнэ агуулаха эдэмшэлэлүүд байна: нютаг нютагай арад зондо хүдэлмэрилэгшэд хэрэгтэй... арад бүхэнэй соёл болбосоролой хүдэлөөндэ тон хэрэгтэй бүхы хүсэн хэрэгтэй. Соёл болбосоролой зотёохы хүдэлмэриин, бүгдэнай ба хүн бүхэнэй хүдэлмэриин саг ерэ».** Эрдэмтэй

ДЭЛХЭЙН ДЭЭЖЭҺЭЭ

Хоридохи зуун жэлэй эхиндэ табигдаһан зорилгоёо бэелүүлхын тула ёөрын арга зам бэдэрхэ хэрэгтэй байгаа. Тиигэжэ түрүү үзэл бодолтой хүн байһан тула Ц. Жамцарано гэгээрүүлгын замые хойшолонгүй шэлэбэ. Һүүлдэнь иигэжэ бэшэдэ һэн: «**Дундада зуун жэлэй зубхай хооһон үзэл бодолтой тэмсэхын тула... монгол угсаатнай дунда эрдэм ухаае дэлгэрүүлхэ гэһэн бодол, тухайлхада, 1906—1907 онуудта — ородой түрүүшын революциин һүүлээр миниин ухаанда бии болоо һэн».**

Эрдэм ухаанай элдэб һалбариде хабаатай 100 ном ба брошюра хэблэхэ түсэб табигдаһан байба. «**100 нэрэтэй номуудай хахадһаа олыень ... ородой түрүүшын революциин үедэ Ц. Жамцарано Санкт-Петербургын университедтэ монгол хэлэнэй лекторэй уялгые Дүүргэжэ байгаа.**

Эдэ жэлнүүдтэ этнографическа тэмдэглэлнүүдые, статьянуудые, командировкынгоо тоосоонуудые Ц. Жамцарано толилуулаа. Тэдэ статьянуудынь, тоосоонуудынь үншахадэ, авторынь имагтал академическэ хэмжүүрэй зорилгэ бэелүүлэ бэшэ, мүн публицист байгаа гэжэ элирдэг. Хуушанай ёно заншалай, ажаһуудалай харанхы талые шүүмжэлдэг, буряадуудай, монголшуудай хожомой саг тухай ородолдого гаргедаг байһаниинь эли болоно.

Жэшээнь, «Агын буряадуудай онгонууд» гэһэн статьясоогоо иигэжэ бэшэнхэй: «**Онгонуудай аргаламжын удха шанар ехэ байна. Ёнотой медицинскэ туйаламжа абахын ородо харанхы зон түрүүшэр паманудта хандаха баатай болодог, тэдэндэ голхорходоо, бөөнүүдтэ, онгонуудта хандадаг. Ондоо арга боломжотой байгаа һаань, нимэ үзэгдэл байхагүй һэн. Удаадахи мүрнүүдэнэ хэды ехэ шанелал дүүлданаб: «Талын зон харанхы байдалтай. Энэ харанхынь, энэ мунхаг, ядуу байһаниинь тулюур байдалһаа болоно. Олоной түрөөхаар юрэнхы эрдэмэй һүргүүли, түрэл хэлэн дээрээ һуража, юумэ ойлгожо абахаар һүргүүли мүнөө хүрэтэр буряадуудта үгы... Магад энэнйэ боложе шүүһан үргэл, онго тахилга, бөө бөөлүүлгэ, ламанарай үнэтэй түрэмүүд, бурханай ном үншалга, дөсөмда, ламада үргэл үргэлгэ гэхэ мэтын онопоор буряадуд удаан саг соо үбшэнтэнөө аргалдаг байха аалам»** гэр М. Н. Намжиловагай ород дээрэ оршуулгатайгаар 1988 ондо хэблэгдэбэ.

Ц. Жамцараногой Монголдо бэшэжэ абаһан «Гэсэрые» Бямбын Ринчен Улаан-Баатарта 1960 ондо хэблэжэ гаргаа һэн. Тиихэдэ «Айдуурак мэргэн», «Аламжа мэргэн» үльгэрнүүдые мүн «Ерэксэй» гэжэ үльгэрһөө хэһэгые Б. Ринчен ород дээрэ оршуулгэр М. Н. Намжиловагай ород дээрэ оршуулгатайгаар 1988 ондо хэблэгдэбэ.

Ц. Жамцараногой Монголдо бэшэжэ абаһан «Гэсэрые» Бямбын Ринчен Улаан-Баатарта 1960 ондо хэблэжэ гаргаа һэн. Тиихэдэ «Айдуурак мэргэн», «Аламжа мэргэн» үльгэрнүүдые мүн «Ерэксэй» гэжэ үльгэрһөө хэһэгые Б. Ринчен ород дээрэ оршуулжа 1959 ондо хэблэһэн байна.

Ц. Жамцарано ямагтал үльгэрнүүдые бэшэ, мүн буряадуудай, монголшуудай аман зохёолой ондоошье жанрай эйлнүүдые бэшэжэ абаһан байдаг.

«Эхирэд, булгад буряадуудай арадай литературын дээжэ» гэжэ нэрэтэй гурбан бүлэгтөө вүридэһэн ном 1907 ондо хэблэгдээ. Гурбан бүлэгтэнь юрөөлнүүд, таабари, түрүй дуун багтаһан байна. Монголдо Ц. Жамцарэногой суглуулһан аман зохёолнуудай зариманиинь «Монгол арадай литературын дээжэ» гэһэн ном соо 1908 ондо Санкт-Петербургда гараа. «Монгол угсаатанай мэдээжэ шэнжэлэгшэ» Ц. Жамцараногой суглуулһан горитойхон материал энэдэ соо оруулгадаа, «энэ һалбариде урда тээнь хэгдэһэн хүдэлмэриһөө һургаггүй һайн байһанаараа илгарна» — гэжэ тус ном тухай бэшэһэн рецензи соогоо академик Б. Я. Владимирцев тэмдэглэһэн юм.

Тиигэдээ монгол арадуудай аман зохёол суглуулха талаар Ц. Жамцараногой ажал ябуулга бүри тэрэ үедэ үндэрөөр сэгнэгдэнэн байна гэшэ. Онсолбол, хэнэн ажалайнгаа тулөө Ородой Географическа бүлгэмэй мүнгэн медальяар залуу эрдэмтэ 1906 ондо шагнагдаа бшуу. Арадай уран бэлигэй алтан жасада ороһон зохёолнуудые хоггүйгөөр үгы болохо аюулһаа абарһанайнь тулөө монголшо эрдэмтэд эсэшэ сусашагүй ажал хэһэнь мүнөөшье баярлан тэмдэглэдэг.

1907 оной январьһаа 1908 оной зун болотор Ц. Жамцарано Санкт-Петербургын университедтэ монгол хэлэнэй лекторэй уялгые Дүүргэжэ байгаа.

Эдэ жэлнүүдтэ этнографическа тэмдэглэлнүүдые, статьянуудые, командировкынгоо тоосоонуудые Ц. Жамцарано толилуулаа. Тэдэ статьянуудынь, тоосоонуудынь үншахадэ, авторынь имагтал академическэ хэмжүүрэй зорилгэ бэелүүлэ бэшэ, мүн публицист байгаа гэжэ элирдэг. Хуушанай ёно заншалай, ажаһуудалай харанхы талые шүүмжэлдэг, буряадуудай, монголшуудай хожомой саг тухай ородолдого гаргедаг байһаниинь эли болоно.

Жэшээнь, «Агын буряадуудай онгонууд» гэһэн статьясоогоо иигэжэ бэшэнхэй: «**Онгонуудай аргаламжын удха шанар ехэ байна. Ёнотой медицинскэ туйаламжа абахын ородо харанхы зон түрүүшэр паманудта хандаха баатай болодог, тэдэндэ голхорходоо, бөөнүүдтэ, онгонуудта хандадаг. Ондоо арга боломжотой байгаа һаань, нимэ үзэгдэл байхагүй һэн.** Удаадахи мүрнүүдэнэ хэды ехэ шанелал дүүлданаб: «Талын зон харанхы байдалтай. Энэ **харанхынь**, энэ мунхаг, ядуу байһаниинь тулюур байдалһаа болоно. Олоной түрөөхаар юрэнхы эрдэмэй һүргүүли, түрэл хэлэн дээрээ һуража, юумэ ойлгожо абахаар һүргүүли мүнөө хүрэтэр буряадуудта үгы... Магад энэнйэ боложе шүүһан үргэл, онго тахилга, бөө бөөлүүлгэ, ламанарай үнэтэй түрэмүүд, бурханай ном үншалга, дөсөмда, ламада үргэл үргэлгэ гэхэ мэтын онопоор буряадуд удаан саг соо үбшэнтэнөө аргалдаг байха аалам»**

Ц. Жамцараногой суграглаһан ... Жамцараногой суграглаһан ... рэнхы зураг хадаа тэрэ үеын Буряадуудай бодото байдалые тон зүбөөр харуулна ...

Харанхы байдалай хабшал соо'оо гараха замые буряад арадай түрүү үзэлтэй хүнүүд бэдэрдэг байһан баина. Арад зоноо гэгээрүүлбэл, ниитын ажабайдалые демократизацилбал, харанхы мунхаг байдалһаа мултарха арга олдохо гэжэ тэдэ ойлгодог һэн. Арад зоной экономическа байдалые һайжаруулха аргатай социальнэ хубилалтануд холын хүхэ маяан соо'оо хараг'дахадал гэдэг һэн ха. Ородой обществын түрүү зонтой холбоо барисаа бейгуулжа, тэдээнтэй нэгэдэжэ, һанаһан хүсэлөө бэелүүлхэбди гэжэ тэдэнэрэй бододог байһаниинь эли. Цыбен Жамцарано тэдэ түрүү үзэлтэнэй нэгэн һэн.

1908 оной март соо бэшэһэн «Буряад интеллигенци тухай» гэжэ статья соогоо Ц. Жамцарано иигэжэ бэшэдэ һэн: «**Буряад интеллигенциин үмэнэ агуулаха эдэмшэлэлүүд байна: нютаг нютагай арад зондо хүдэлмэрилэгшэд хэрэгтэй... арад бүхэнэй соёл болбосоролой хүдэлөөндэ тон хэрэгтэй бүхы хүсэн хэрэгтэй. Соёл болбосоролой зотёохы хүдэлмэриин, бүгдэнай ба хүн бүхэнэй хүдэлмэриин саг ерэ».** Эрдэмтэй

ДЭЛХЭЙН ОЮУНАЙ ДЭЭЖЭҺЭЭ ХҮРТӨӨХЭ

Хоридохи зуун жэлэй эхиндэ табигдаһан зорилгоёо бэелүүлхын тула ёөрын арга зам бэдэрхэ хэрэгтэй байгаа. Тиигэжэ түрүү үзэл бодолтой хүн байһан тула Ц. Жамцарано гэгээрүүлгын замые хойшолонгүй шэлэбэ. Һүүлдэнь иигэжэ бэшэдэ һэн: «**Дундада зуун жэлэй зубхай хооһон үзэл бодолтой тэмсэхын тула... монгол угсаатнай дунда эрдэм ухаае дэлгэрүүлхэ гэһэн бодол, тухайлхада, 1906—1907 онуудта — ородой түрүүшын революциин һүүлээр миниин ухаанда бии болоо һэн».**

Эрдэм ухаанай элдэб һалбариде хабаатай 100 ном ба брошюра хэблэхэ түсэб табигдаһан байба. «**100 нэрэтэй номуудай хахадһаа олыень ... ородой түрүүшын революциин үедэ Ц. Жамцарано Санкт-Петербургын университедтэ монгол хэлэнэй лекторэй уялгые Дүүргэжэ байгаа.**

Эдэ жэлнүүдтэ этнографическа тэмдэглэлнүүдые, статьянуудые, командировкынгоо тоосоонуудые Ц. Жамцарано толилуулаа. Тэдэ статьянуудынь, тоосоонуудынь үншахадэ, авторынь имагтал академическэ хэмжүүрэй зорилгэ бэелүүлэ бэшэ, мүн публицист байгаа гэжэ элирдэг. Хуушанай ёно заншалай, ажаһуудалай харанхы талые шүүмжэлдэг, буряадуудай, монголшуудай хожомой саг тухай ородолдого гаргедаг байһаниинь эли болоно.

Жэшээнь, «Агын буряадуудай онгонууд» гэһэн статьясоогоо иигэжэ бэшэнхэй: «**Онгонуудай аргаламжын удха шанар ехэ байна. Ёнотой медицинскэ туйаламжа абахын ородо харанхы зон түрүүшэр паманудта хандаха баатай болодог, тэдэндэ голхорходоо, бөөнүүдтэ, онгонуудта хандадаг. Ондоо арга боломжотой байгаа һаань, нимэ үзэгдэл байхагүй һэн.** Удаадахи мүрнүүдэнэ хэды ехэ шанелал дүүлданаб: «Талын зон харанхы байдалтай. Энэ **харанхынь**, энэ мунхаг, ядуу байһаниинь тулюур байдалһаа болоно. Олоной түрөөхаар юрэнхы эрдэмэй һүргүүли, түрэл хэлэн дээрээ һуража, юумэ ойлгожо абахаар һүргүүли мүнөө хүрэтэр буряадуудта үгы... Магад энэнйэ боложе шүүһан үргэл, онго тахилга, бөө бөөлүүлгэ, ламанарай үнэтэй түрэмүүд, бурханай ном үншалга, дөсөмда, ламада үргэл үргэлгэ гэхэ мэтын онопоор буряадуд удаан саг соо үбшэнтэнөө аргалдаг байха аалам»**

ГУРБАН ХУБИСХАЛАЙ ДОЛГИН СООГУУР

Ородой гурбан хубисхалай үлдэ хэрэгүүд Ц. Жамцараногой ниитын-политическэ ажал ябуулгада нүлөө үзүүлэ гэхэдэ болохо. Тэрэнйэ гадна хизаар нютагта болоһон үйлэ хэрэгүүд энээндэ хабаатай. Жэшээлбэл, манай эндэхи олониитые гайхуулан хулгуулһан Агуулхэ Транссибирскэ түмэр харгын барилга, тэрэнйэ уламжалан, хизаар нютагай экономическа ажабайдалай хубилһан ушар мэн түрүүн нэрлэгдэхэ ёнотой. Үшөө саашань үргэлжэлүүлбэл, ородяпон дайнай трагическа үйлэ хэрэгүүд, хаанта засагай колонизацийн хэмжэ ябуулганууд дурдагдаха зэрэгтэй. Һүүлшынхинь хадаа буряадуудай газарые хаһажа, бага болгохо зорилгоор Забайкальска областийн зоной газар эдлүүри тухай 1900 ондо абтаһан хуулиһаа үндэһэтэй юм. Тиихэдэ захиргаанай-политическэ талаар буряадуудые дарлалтые улам ехэ болгоһон болостной реформо бэелүүлхэ тухай 1901 оной хуули зоной дурые гутаагаа. Эдэ бүгэдэнөө уламжалан, Буряад ороондо аграрна худэлөөн, национально-сүлөөрэлгын тэмсэл эхилэн түүхэтэй.

Ородой түрүүшын революциин үедэ Ц. Жамцарано публицистическэ хэдэн бэшэг бэшэжэ, тэрэ үеын түбэй хэблэлнүүдтэ гаргуулаа. Буряад арадай социально-экономическа, политическэ ба соёл болбосоролой хүгжэлтын асуудлаар өөрынгөө үзэл бодолые тэдэ статьянууд соогоо тобшолһон байна. Тэрэ үедэ Ц. Жамцарано Марксһаа урда тээ бии байһан социологическа үзэл бодолой нүлөөн доро яваа гэжэ тэдэ статьянуудынь гэршэлнэ.

Буряадуудай ниитын ба булын ажабайдалай үндэһэн хадаа түрэл тутимэй, өтог угсаатай холбоо барижа байгаа гэжэ тэдэ статьянууд соогоо эрдэмтэд баталдаг һэн. «Уг түрэлэй изагуургын» гэжэ буряадуудта бии гээшые буруушаадаг, «нэгэ угайбди» гэһэн мэдэрэлһэ, «буса түрэлтэнэй коммунис нэгэдэлэй удхатайгаар» нэгэ түрэлэй зон хоорондоо бэе бэедэ туһалдаг байһан юм гэжэ тэрэ бэшэнэн байдаг.

1906 ондо «Буряад зоной туг» гэһэн нэрэ доро бэшэнарай арадай гэгээрэлэй ажал ябуулагшадай холбоон Жамцараногой үүсхэлээр бэйгуулагдаба. 60 багшанарые энэ холбоон нэгэдүүлдэг, тиигэд нюуса байдалтай һэн. Энэ холбоон урдаа иимэ зорилгонуудые табиһан байгаа:

1. Буряадуудай национальна талаар һэргэн хүгжэлгэдэ түлхиэ үгэхэ.
2. Буряадуудай гэгээрэлые али болохоор үргэдхэхэ.
3. Нүргүүлиин национализацие бэелүүлхэ.
4. Национальна талаһаа өөнэлөө, өөнэдыгөө хүтэлбэрилдэг ба автономитой бололгые туйлаха («өөнэдөө өөнэдыгөө хүтэлбэрилгын демократическэ өөрынгөө үзэл бодолые тэдэ статьянууд соогоо тобшолһон байна. Тэрэ үедэ Ц. Жамцарано Марксһаа урда тээ бии байһан социологическа үзэл бодолой нүлөөн доро яваа гэжэ тэдэ статьянуудынь гэршэлнэ.

Буряадуудай ниитын ба булын ажабайдалай үндэһэн хадаа түрэл тутимэй, өтог угсаатай холбоо барижа байгаа гэжэ тэдэ статьянууд соогоо эрдэмтэд баталдаг һэн. «Уг түрэлэй изагуургын» гэжэ буряадуудта бии гээшые буруушаадаг, «нэгэ угайбди» гэһэн мэдэрэлһэ, «буса түрэлтэнэй коммунис нэгэдэлэй удхатайгаар» нэгэ түрэлэй зон хоорондоо бэе бэедэ туһалдаг байһан юм гэжэ тэрэ бэшэнэн байдаг.

1906 ондо «Буряад зоной туг» гэһэн нэрэ доро бэшэнарай арадай гэгээрэлэй ажал ябуулагшадай холбоон Жамцараногой үүсхэлээр бэйгуулагдаба. 60 багшанарые энэ холбоон нэгэдүүлдэг, тиигэд нюуса байдалтай һэн. Энэ холбоон урдаа иимэ зорилгонуудые табиһан байгаа:

1. Буряадуудай национальна талаар һэргэн хүгжэлгэдэ түлхиэ үгэхэ.
2. Буряадуудай гэгээрэлые али болохоор үргэдхэхэ.
3. Нүргүүлиин национализацие бэелүүлхэ.
4. Национальна талаһаа өөнэлөө, өөнэдыгөө хүтэлбэрилдэг ба автономитой бололгые туйлаха гэхэ мэтэ зорилгонуудые энэ программа соо хараалагданхай.

Салин хүлиэн болон налог татаалые гуримшуулха, монополис ябуулгатай тэмсэхэ, урьһаламжын политика нариная бэелүүлхэ, үнэ сэнгүүдые удаа дараалан гуримшуулан табиха, зарим түхэлэй гүрэнэй зөөрние хуваалдаха, нэмэлтэ мүнгэ һомололгые хизаарлаха, тэрэ тоодо ниитын ба политическэ эмхинүүдтэ нэмэлтэ һомололтонуудые, ниитын ажуулгүй байдалай ба национальна оборонын эрилтэ хэгэлэмжэнүүдтэ гаргашаһуудые хизаарлаха шухала.

Энэ эрил шүүд бэелүүлэгдэжэ баһаһан экономическа программа амжалта түйлахэ аргатай.

Ородой гурбан хубисхалай үлдэ хэрэгүүд Ц. Жамцараногой ниитын-политическэ ажал ябуулгада нүлөө үзүүлэ гэхэдэ болохо. Тэрэнйэ гадна хизаар нютагта болоһон үйлэ хэрэгүүд энээндэ хабаатай. Жэшээлбэл, манай эндэхи олониитые гайхуулан хулгуулһан Агуулхэ Транссибирскэ түмэр харгын барилга, тэрэнйэ уламжалан, хизаар нютагай экономическа ажабайдалай хубилһан ушар мэн түрүүн нэрлэгдэхэ ёнотой. Үшөө саашань үргэлжэлүүлбэл, ородяпон дайнай трагическа үйлэ хэрэгүүд, хаанта засагай колонизацийн хэмжэ ябуулганууд дурдагдаха зэрэгтэй. Һүүлшынхинь хадаа буряадуудай газарые хаһажа, бага болгохо зорилгоор Забайкальска областийн зоной газар эдлүүри тухай 1900 ондо абтаһан хуулиһаа үндэһэтэй юм. Тиигэдээ захиргаанай-политическэ талаар буряадуудые дарлалтые улам ехэ болгоһон болостной реформо бэелүүлхэ тухай 1901 оной хуули зоной дурые гутаагаа. Эдэ бүгэдэнөө уламжалан, Буряад ороондо аграрна худэлөөн, национально-сүлөөрэлгын тэмсэл эхилэн түүхэтэй.

Ородой түрүүшын революциин үедэ Ц. Жамцарано публицистическэ хэдэн бэшэг бэшэжэ, тэрэ үеын түбэй хэблэлнүүдтэ гаргуулаа. Буряад арадай социально-экономическа, политическэ ба соёл болбосоролой хүгжэлтын асуудлаар өөрынгөө үзэл бодолые тэдэ статьянууд соогоо тобшолһон байна. Тэрэ үедэ Ц. Жамцарано Марксһаа урда тээ бии байһан социологическа үзэл бодолой нүлөөн доро яваа гэжэ тэдэ статьянуудынь гэршэлнэ.

Буряадуудай ниитын ба булын ажабайдалай үндэһэн хадаа түрэл тутимэй, өтог угсаатай холбоо барижа байгаа гэжэ тэдэ статьянууд соогоо эрдэмтэд баталдаг һэн. «Уг түрэлэй изагуургын» гэжэ буряадуудта бии гээшые буруушаадаг, «нэгэ угайбди» гэһэн мэдэрэлһэ, «буса түрэлтэнэй коммунис нэгэдэлэй удхатайгаар» нэгэ түрэлэй зон хоорондоо бэе бэедэ туһалдаг байһан юм гэжэ тэрэ бэшэнэн байдаг.

1906 ондо «Буряад зоной туг» гэһэн нэрэ доро бэшэнарай арадай гэгээрэлэй ажал ябуулагшадай холбоон Жамцараногой үүсхэлээр бэйгуулагдаба. 60 багшанарые энэ холбоон нэгэдүүлдэг, тиигэд нюуса байдалтай һэн. Энэ холбоон урдаа иимэ зорилгонуудые табиһан байгаа:

1. Буряадуудай национальна талаар һэргэн хүгжэлгэдэ түлхиэ үгэхэ.
2. Буряадуудай гэгээрэлые али болохоор үргэдхэхэ.
3. Нүргүүлиин национализацие бэелүүлхэ.
4. Национальна талаһаа өөнэлөө, өөнэдыгөө хүтэлбэрилдэг ба автономитой бололгые туйлаха («өөнэдөө өөнэдыгөө хүтэлбэрилгын демократическэ

Хатуу хархис жэлнүүдтэ, нэгэдэхи империалис дайнай үедэ Ц. Жамцарано Монголдо байгаа. Монгол арадай национально-сүлөөрэлгын тэмсэлэй ба Гадаада Монголой автономи байгуулгатай холбоотой үйлэ хэрэгүүдтэ тэрэ эдэбхитэйгээр хабаадаа юм.

Илангаяа соёл-гэгээрэлэй худэлмэридэ өөрэ эрэлтэ хүсөө зорюулаа. Ц. Жамцараногой үүсхэлээр ородо Монголой Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын дэргэдэ юрэнхы эрдэмэй түрүүшын һүргүүли нээгдэдэ. Жамцараногой гаргажа эхилһэн «Ниислэл хүрээнүй сонин бичиг» гэһэн түрүүшын монгол газетэ ба «Шэнэ толи хэмээхүй бичиг» гэһэн журнал автономиго Монголой соёл болбосоролой

Ц. Жамцарано хадаа хоюуланайнь редактор байгаа юм.

Тэрэ үеын политикын асуудалнууд тухай газетэ бэшэдэг. Монголой бэеэ даһан байдал тухай, соёлой ба экономическа талаар һэргэн хүгжэлтэ тухай бодомжые олоной дунда нэбтэрүүлдэг һэн. Харин журнал хадаа байгаали шэнжэлэлгын, географиин, дэлхэйн арадуудай түүхын болон бусалшье эрдэм мэдэсые дэлгэрүүлхэ зорилготой һэн.

Россида февралиин хубисхалай болоходо, Ц. Жамцарано Ургөөдэ (Ургада) байгаа. Харин 1917 оной зунһаа Буряадайнгаа ниитын-политическэ худэлмэридэ шунган ороо һэн. 1917 оной декабрь соо Удын-Байшанда (Верхнеудинск) зарлагдаһан бүгэдэ-буряадай IV съезд дээрэ Ц. Жамцарано буряад-монголнуудай түбэй национальна комитедэй түрүүлэгшээр һунгагдаба. Энэ туяаалда 1918 оной мартын 23 болотор байгаа юм.

Буряадай партийна политическэ хубы бүлэгүүд, тэрэ тоодо большевигүүд Бурнацкомдо ородог байгаа гэхэ гү, али национальна нэгэ фронт болодог һэн. Бурнацкомой ажал ябуулгаар иимэ зорилгонууд шиидхэгдэдэг байгаа гэбэл:

1) Буряадуудай эдэлдэг газарай ойроо хүртэшэгүй байгалые сахиха; 2) буряад зониие аймагууд болгожо нэгэдүүлэн, зохиргаата автономиин түлөө тэмсэхэ; 3) үндэһэн соёл болбосоролые хүгжөөхэ (һүргүүлиие, сүүдые, хүтэлбэриие национализацилга, хабдал эмхидхэлгэ); 4) ажалша түмэнэй аша тушаар социальна хубилалта хэхэ (прогрессивно-подоходно налиой, хүтэлбэриие демократизацилга, гэмтэ ябадал хэдэг этэгэдүүдэнэй буряад зониие аршалаалга).

Эдэ бүгэдэ хэмжээ ябуулгануд хадаа буржуазно-демократическа хубисхалай хэмжүүр соо ябуулгадаг, тиимэнэй революционно - демократическа политика гэжэ харагдаха ёнотой.

Октябриин социалис революциие һайнаар уттаһан национально-демократическа ажал ябуулагшад Буряадта олон байһан юм. Ц. Жамцарано тэдэнэй нэгэн һэн. Байгалай урда бэедэ Совет засагай байгуулагдахада, Шэтын соет зургаануудта тэрэ эдэбхитэйгээр хабаадаже эхилбэ. Совет-дүүдай областной гүйсэдкомой гэшүүнээр тэрэ һунгагдажа, национальна хэрэгүүдэй талаар арадай комиссарай тушаалые эзэлбэ юм.

Ц. Жамцараногой элидхэлэй үндэһөөр, «Ажалшан ба даргалдаһан арадай эрхэн декларациһаа», мүн национальностынуудай өөнэдөө өөнэдыгөө тодорхойлхе тухай РСФСР-эй Совнаркомой декредуудэнэ уламжалан, «революционно байгуулгын үедэ бии болоод», «буряад-монголнуудай газар дээрэ хүдэлэх байһан» буряадуудай хүтэлбэриин зургаануудые хүдэлмэришадэй ба хүдөөгэй депутадуудай Забайкалиин областной Совет 1918 оной июлиин 3-да тоожо мэдэрһэн юм.

Агын аймагай баяшуулай үхэр малые хуряан абаже, атаман Семёновтой тэмсэжэ байһан отрядуудые эдеэ хоолоор хангалгада Жамцарано эдэбхитэйгээр хабаадаа.

Эдэбхитэй энэ ажал ябуулгынь түлөө атаман Семёновой талые барһан буряад буржуазна националистнууд 1918 оной июниин 13-да зарлагдаһан онсо суглаан дээрээ Ц. Жамцараноо, Ю.-Д. Ринчиное болон бусадые хараажа, «мүнөө үедэ большевигүүдэй зэргэдэ эдэбхитэйгээр худэлмэрилжэ, Совет засагта али болохоор туһалжа байһан тэдэнэрые түрэл гаазар үнэндее урбагшад гэжэ, буряад арадай ерээдүйн хамтын ажабайдалда тэдэнэй эзэлхэ һуури байхагүй» гэжэ сонсохоон юм.

1917 ондо Ц. Жамцарано зүүнэй эсэрнүүдэй партида оробо. Тэрэ хадаа «народникнууд» хэлтэстэ ородог һэн. В. И. Ленинэй тодорхойлһоор, зүүнэй эсэрнүүд хадаа тарыашад-үтытэйшүүлэй үзэл бодол харуулдаг байгаа. Тиимэнэ Ц. Жамцарано ба тэрэнэй нүхэд Шэтын Соведэй худэлмэридэ хабаадаха ёнотой байгаа. Юундэб гэхэдэ, баруун тэзхи, түбэй зүүнэй эсэрнүүд РСФСР-эй засагай бүридэлдэ ородог байһан шуу. Москвада зүүнэй эсэрнүүдэй удамаршадай эсэргүү хүдэлөөнэй болоходо, хоёр хэлтэгэй юрэн гэшүүд, тэрэ тоодо «народник-коммунистнууд» тэдэнэй политикые эрид буруушаһан юм. Зүүн эсэрнүүдэй эдэ хоёр булэг Ленинэй дурадхалаар РКП(б)-гэй эзэргэдэ абтаһан байгаа. Зүгөөр энэ үедэ Шэтэдэ семёновтон засаг буляажа абаад, Ц. Жамцарано нюуса байдалда орожо, «Шэтын совдепэй» эдэбхитэй хабаадагша һэн тула Эрхүүдэ бэеэ нюужа байгаа.

Тиигэжэ Октябриин революциин һүүлээр Буряад орондо Совет засагай тогтоһонһоо хойшо Буряадуудай национальна нэгэдэмэл фронт хаха бутаржа, баруунай үзэл баримталагшад сагаантанай тала руу орожоһон, харин коммунистнууд зүүнэй эсэрнүүд Шэтэдэ ба Эрхүүдэ Соведүүдэй бүридэлдэ ороод, эдэбхитэй ажал ябуулаа.

Колчагай замбууржа байха үедэ Ц. Жамцарано Эрхүүдэ һая нээгдэһэн университедтэ багшалба. Монгол хэлэ ба түүхэ заахаһаа гадна, буряадуудай юрын хуули ёһые шэнжэлһэн, энэ асуудлаар хоёр статья толилһон байна.

АХА ДҮҮ АРАДТАА ТУҺАЛЖА...

Эрхүүдэ байһан Коминтермын Алас-Дурнын секретариадай даабаряар Ц. Жамцарано 1920 оноо Монголой арадай-революционно худэлөөндэ эдэбхитэйгээр оролсобо.

1921 оной мартын 1-дэ монгол хубисхалшадай зүблөөн Хиагта хотодо нээгдэһэн гээшэ. Тэрэ зүблөөн дэ Монголой Арадай-революционно партиие байгуулһан съезд гэжэ нэрлэгдэһэн түүхэтэй ааб даа. Ц. Жамцараногой гараар бэшэгдэһэн документ МНРП-гэй политическэ платформо болгогдон абтаһан юм. Тэрэ сагһаа хойшо энэ хүн 10 жэл соо МНРП-гэй эдэбхитэй ажал ябуулагшадай нэгэн ябаа. Гадна МНРП-гэй түлөөлэгшэ боложо, Коминтерным III конгрессэй худэлмэридэ хабаадаһан байна бишүү. Тэрэнэй хэлэһэн үгэшье конгрессэй материалнууд соо барлагдаһхай. Монголдо арадай гэгээрэлэй ба соёл-гэгээрэлэй худэлмэриие эмхидхэхэ хэрэгтэ горитойхон анхарал хандуулһыень мэртэжа болохогүй. Илангаяа эрдэм-шэнжэлэлгын худэлмэриие эмхидхэлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэжэ, олоной уншамаар эрдэмэй литература ехээр оршуулаа.

Политическэ ябуулгаараа Ц. Жамцарано МНРП-дэ «баруунай» хэлбэриин үзэл баримталагша гэжэ суурхаһан байна. 1931 ондо МНРП-гэй ЦК-да бэшэһэн бэшэг соогоо хоёр асуудлаар алдуу гаргаһанаа мэдэрһэн байдаг: национальна ба Монголой социалис хүгжэлтын онсо зам тухай.

«Монголой ёнотойгоор бэеэ даһан байдал тухай» («Хитадайшье мэдэлэй бэшэ, Росиншье протекторат болонгүй»), Халхые бүхы монголшуудые татажа байдаг түб болгохо тухай хэлэдэг һэн. Эконом̈ическа, социальна ба соёл болбосоролой талаар угаа гэзэдэнгы байһан дээрэнэ, Ц. Жамцараногой һанамжаар, «гүрэнэй капитализмын ба кооперацийн замаар» Монгол орон социализмдэ ерэхэ ёнотой байгаа. Тиимэнэ айл бүхэнэй шадалтайхан болотор үмсын ажал байлгаха хэрэгтэй гэдэг һэн. «Баяжагты!» гэһэн үряа гээшэнь эндэнэ удхатай. Нациие нэгэ амин байлгахын тула ангиин тэмсэлые хурсадхахагүй, «болгоомжогүй алхам, урагшагүй туршалганууды» хэхэгүй, тиимэнэ «хашалтагүйгөөр гү, али дээрэнэ зонхилогогүйгөөр» реформодо, үндэһэн соёлой хүгжэлтэдэ түшэглэхэ гэдэг байгаа. Социализм тээшэ «удаанаар аад, батаар дабшаха» гэһэн үряатай байһан болоно.

«Хоёсогүй буддизм» гэгээ... Ц. Жамцарано статьянууд соогоо ехээр бэшэдэг, эрдэмтэ паманарые харшалхагүйе, дасан дугангуудта юрэнхы эрдэмэй һуралсал байгуулжа, тоо бодолготой холбоотой, мүн байгаали шэнжэлгын эрдэмэй зүйлнүүдые түрэл хэлэн дээрээ хүгжөөхые үряалдаг байгаа.

«Зүүнэй» үзэл баримталдаг ажал ябуулагшад партиин ба гүрэнэй хүтэлбэрилгэдэ ерэхэдээ, эндэ хэлэгдэһэн зүйлнүүдые эрид шүүмжэлжэ, «социализмын байгуулалтые ганса эхилхын тулөө» дуугаа үгөө. Үгытэй арад түмэнэй ажахынуудые хүсөөрөө хамтын болгожо, шадалтай малшадай зөөри зөөшые хуряажа, дасангуудые үгы болгожо, ламануудые хамажа, үмсын худалдаа наймаа, улаа зөөлгые хашажа, хаажа эхилээ. «Зүүнэйхидэй» политика хадаа ороной ажахын гол һалбари болохо мал ажалые ехэ һандаралда оруулжа, хүн зоной дурэ гутааһан юм. Зарим газарта буһалгаануудшье болоо.

МНРП-гэй 3-дахи онсо пленум 1932 оной июнь соо зарлагдажа, энэ политикые аваантюрис ёнооной гэжэ эрид буруушаан, «шэнэ зам» хараалһан түүхэтэй. Энэнь хадаа Э.-Д. Ринчино, Ц. Жамцарано гэгшэдэй эдэбхитэй хабаад

„БУРЯАД ҮНЭН“ 1990 ОНДО

УЛАС ТҮРЫН УДХА ШАНАРТАЙ

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАДІ Манай газетын редакцийн ехэ ехэ таһагуудые даагшанар өөһэд өөһэдынгөө таһагай хүдэлмэрилэгшэдэй хэжэ байһан ажал ябуулгатай, ерэхэ жэлэй хараа түсэбүүдтэй таанадые танилсуулжа байна. Мүнөө би оршуулгын таһагай хүдэлмэри тухай, 1990 ондо бидэнэй урда ямар зориглонуудай табигдажа байһан тухай хөөрэхэмни. Тиигэхынгээ урда тээ оршуулгын материалнууд тухай уншагшадайнгаа һанамжануудта, оршуулгын хэрэгтэ тогтохо, энэ талаар тохёолдожо байһан дутуу дундануудь, бэрхэшээл түбэгүүд тухай хөөрэхэ хүсэлтэйб.

«Оршуулагдаһан материалнууд газетын хуудаһанууд дээрэ үлүүсэ ехэ һуури эзэлнэ. Ута унжагайгаар, удхыень балараар гаргагдаһан материалнууд дайралдана. Ушар иимэһээ оршуулагдаһан материалнууд хэндээ хэрэгтэй юм» гэхэ мэтэ хөөрэлдөөнүүд хото, худөедэ уншагшадтаяа уулзахадамнай гарадаг хэбэртэй.

Оршуулга хадаа уран һайханай, нийтын-политическэ литературын нэгэ жанр мүн. Нэгэдэхеэр, эдэ бүгэдые хүгжөөхэ гэбэл, бүхэли жанрые үгы хэжэ болохогүйл. Хоёрдохёор, мүнөө үедэ, хубилган шэнэдхэлгын шиидхэхы шатада, үндэһэ яһатанай хоорондохи харилсаае һайжаруулха хэрэгтэй үргэнөөр бэелүүлэгдэжэ, ород, буряад хэлэнүүдэй адли тэгшээр хүгжөөгдэжэ, буряад хэлые гүрэн түрын хэлэн болгохын тула ябуулганнуудай хэгдэжэ байхада, КПССэй болон СССР-эй Арадай депутадуудай съезднүүдэй, КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй материалнууд, документнүүд, парти, правительствын тогтоолнууд, шиидхэбэринүүд, Соведүүдэй, профсоюзуудай, комсомолой ажал ябуулга тухай хөөрэһэн материалнууд, орон доторнай, бүхы дэлхэй дээрэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүд тухай мэдээсэлнүүд буряад хэлэн дээрэ оршуулагдажа, толилогдохо ёһотой байһаниинь хэндэшье ойлгосотой гэжэ һанагдана.

Хуушанай ёһо гуримуудые хубилгаһан революционно шэнэдхэлгэнүүдые, экономико, эрдэм ба соёлой хүгжэлтые хуудаһанууд дээрэ харуулжа байха уялгатай манай газетэ буряад литературна хэлые хүгжөөлгэдэ, баяжуулгада ехэ үүргэ дүүргэ. Мүнөөшье дүүргэжэ байнхай. Энээниие хэн арсахаб?

Эдэ бүхы материалнуудай тематика үргэн ехэ, ажабайдалай бүхы талада хабаатай: нийтын-политическэ, экономическа, соёлой, эрдэм-техникын гэхэ мэтэ. Ушар иимэһээ олон тоото шэнэ терминүүд, ойлгомжонууд бии болодог, тэдэниие түрэлхи хэлэн дээрээ тодоор, зүбөөр дамжуулха хэрэгтэй болодог. Манай оршуулагшад эдэ материалнуудые буряадшалхадаа, хүшэр хүндэшье һаа, һайн һайхан, аша үрэ ехэтэй хүдэлмэри хэнэ гэжэ тэмдэглэмээр.

Буряад хэлэнэй бүридэлые баяжуулгада ород хэлэн тон шухала, ехэ үүргэ дүүргэдэг, нүлөө үзүүлдэг гэжэ бидэ мэдэнэбди. Абтаһан үгын ашаар, ондоо хэлэнэй үгые һажаалгажа, бии болгогдоһон үгын ашаар, бии байгаа үгын удхые үргэдэгэнэй ашаар али бүхы хэлэн хүгжөөгдэдэг, бэяжуулагдадаг гэшэ ааб даа. Тезд ород хэлэннээ оршуулгануудай ехээр хэгдэхэшье һаань, оршуулгын талаар элдэб жэлнүүдтэ толилогдоһон хэдэхэн статьянуудһаа гадна, согсолхы удхатай, үнэзгы теоретическэ хүдэлмэринүүд манайда үшөөл үгы байнаар.

Тиин эндэ оршуулагшадта ехэ бэрхэшээл түбэгүүд тохёолдоно. Нэгэдэхеэр, буряад литературна хэлэн үшөөл залуу гэшэ. Ород шэнэ үгэнүүдтэ зохидоор таарама терминүүд буряад хэлэндэ үгы. Материалай удхые тодоор дамжуулхын тула түрэл буряад хэлэнэйнгээ бүхы арга боломжонуудые хэрэглэжэ, зохёохы ажал ябуулха, мэргэжэл шадабарые сүм элсүүлхэ үшартай болодог. Хоёрдохёор, ород ба буряад хэлэнүүд ондо ондоо байгуулаттай, синтаксисэй дүримынь тааралдадаггүй, тиимэһээ мэдүүлэлэй байһан соонь үгэнүүдые «абаашаад лэ табижархихагүй» ха юмши даа. Гурбадахяар, манайда түһаламжа үзүүлхэ тайлбаринууд үгы байнаар. Ород-буряад болон буряад-ород хэлэнэй словарьнууд (толинууд) соо бүхы үгэнүүдэй, илангаяа шэнэ ойлгомжонуудай удхые тайлбарилан гаргажа шаданагүй. Тезд ажабайдалай бүхы һалбаринуудай хурдан түргэн хүгжэлтэ дэбжэлтэ шэнэ, шэнэ ойлгомжонуудые бии болгодог юм. Угайдхадаа, материалнууд яаралтай түргөөр оршуулагдажа, толилогдодог гэшэ. Эдэ бүгэдэ ажал хэрэгтээ зохёохы ёһоор хандаха эриитэ оршуулагшадай үрда табина.

Манай хүдэлмэридэ ушаржа байһан дутагдалнуудые усадхан зайсуулхын тула Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй дэргэдэхи 50 гаран хүнһөө бүридэдэг терминологическа комиссиин ажал ябуулгые һэргээхэ, тус комиссиин ба тэрэнэй секциинүүдэй бүридэлые хубилгаха хэрэгтэй болоно. Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтдай буряад хэлэ, литературын факультедэй дэргэдэ оршуулагшадые һурган бэлдэхэ, тэдэнэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ курсануудые нээхэ шухала. Урдандаа КПСС-эй Программа болон Уставай проектнүүд мэтэ парти, правительствын ехэ ехэ документнүүдэй хэблэгдэмсээрнь, КПСС-эй обкомой хэблэлэй секторэй, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай эрдэмэй түбэй Нийтын эрдэмэй хэлэ, бэшэгэй таһагай үүсхэлээр дарыь шэнжэлгэнүүд хэгдэжэ, шухала түйа хүргэдэг байһан юм. Энээниие һэргээхэдэ яахаб? Ород-буряад хэлэнэй шэнэ словарь, нийтын-политическэ, экономическа, эрдэм, соёлой терминүүдэй словарь хэблэхэ гаргахаар үнинэй болонхой. Ц. Б. Цыдендамбаевай редакцилгаар 1954 ондо хэблэгдэжэ гараһан ород-буряад хэлэнэй словарьһаа ондоо юумэн үгы. Юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай һургашадта зорюулагдаһан ород-буряад хэлэнэй словарь жараад онуудта барлагдаа нэн. Буряад бэшэгэй дүрим 1962 ондо баталагдажа гараһан юм. Мүнөө, түрэлхи хэлэнэймнай үргэнөөр хүгжөөгдэжэ эхилээд байһан сагта, буряад бэшэгэй дүримые шэнээр хараже үзэхөөр болоо бэшэ гү?

Манай уншагшадай һанэл бодолые хүлгүүлдэг уран һайханай, нийтын-политическэ материалнуудай оршуулга тухай һүүлэй жэлнүүдтэ хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор, оршуулагша Л. Д. Шагдаров, поэт, оршуулагша Г. Г. Чимитов, философийн эрдэмэй кандидат С. Ш. Бадмаев, СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн М. Н. Нимаев өөһэдынгөө һанамжануудые тобшохоноор бэшэһэн, дурадхалнуудые оруулһан байгаа. Тиин энэ талаар хүдөөгэй ба хүдэлмэришэн бэшэгшэдэй, манай уншагшадай һанамжануудаа хэлээ һаань, түйатай байха һэн ха.

Манай таһагаар «ТАСС: шэнэ һонин», «Совет орон доторнай», «Социалис оронуудаар», «Хилын саанаһаа» ба бусад нинтэ гаршагууд доро материалнууд, «Дэлхэй дээрэ юун болоноб», «Эрдэм, техникын эди шэдиг» гэжэ ТАСС-ай, АПН-эй материалнуудһаа бүридүүлгэдэнэн тусхай хуудаһанууд хэблэгдэжэ гарадаг. СССР-эй Арадай депутадуудай нэгэдэхи съезд, СССР-эй Верховно Соведэй сессиинүүд тухай материалнууд үргэнөөр толилогдоно.

Ерэхэ жэлдэ КПСС-эй XXVIII съезддэ бэлэдхэлэй материалнуд, энэ съездын документнууд, шиидхэбэринүүд, СССР-эй Арадай депутадуудай хөөрдохи болон саашанхи съезднүүдэй материалнууд манай газетын номернүүдта дэлгэрэнгыгээр үгтэхэ байна ха юм. Парти ба гүрэнэй, Совет засагай ажабайдалда боложо байдаг шухала үйлэ хэрэгүүдһээ манай таһагай хүдэлмэри сэхэ дулдыдахэ.

Партиие манай үе сагай ухаан бодол, нэрэ хүндэ, һэшхэл болгохо зориллготой парти, правительствын документнүүдые, Соведүүдэй болон нийтын бүсад эмхинүүдэй ажал ябуулгануудые харуулһан улас түрын удха шанартай оршуулагдаһан материалнууд манай газетын хуудаһанууд дээрэ толилогдожо байха...

Б. М. ЖИГЖИТОВ,
газетын ахалагша оршуулагша.

Оршуулгын ажалые һайжаруулха, буряад хэлээ хүгжөөхэ хэрэгтэ уншагшаднай эдэбхитэйгээр хабаадажа, һанамжануудаа хэлэхэ бэзэ гэжэ найдабди.

IV. ХАНИ БАРИСААНАЙ ХАРГЫГА

(Үргэлжэлэл. Эхин. Манай газетын сентябрин 15., 29, октябрин 6-най номернуудта).

Аян замаймнай үргэлжэлхэ бүри тэрэ үнэгэрһэн даинай газарай дутэлһэн шэнжэ, тамдагууд харгын захаар бии болэходол гэнэ. Улаан-Баатар хотолоо 40—45 километр шахуу ябаад байтарнай дардам асфальт хэрлымнай дүүрэхэ, яама ялхяар, шарай тоһоор элбэг харгы эхилбэл даа.

— Одоо даа, сайн харгы дүүрэ. Сашдаа бүхы аян замаа иимэл харгыгаар ябажа үнгэрхэ болоноби,— гэжэ Улаан-Баатар хотын ГАИ-гай инспектор Лубсанай Рэнцэн ойро зуурахан амархадаа, бидэнэртэ хэлээ бэлэй.

— Тэрэ Баян-Обоо нютаг хүрэтэр хэды модон болохоб?

— Бидэнэрэй тооло̂ноной ёһоор, 132 модон гэжэ тодорхойлогдонхой. Зай, нүхэдүүд, машинедаа-а,—гэзэ Рэнцэн гараа үргэн, бидэнэрээ аян замаа үргэлжэлүүлхыемнай уриба.

Ябанабди, ябанабди. Зуурандаймнай нэгэшье байра байдал дайралдаха гэжэ үгы. Хоо̂ноо̂н сагаан элэлиг тала. Заримдаа, тэрүү тэрэ нюдэнэй харасын үзүүртэ мелшедаг байра, хэдэхэн һэсы гэрнүүд заахан сагаан толбо мэтэр үзэгдэдэг байгаа. Эдэниие харахадаа, ажамидаралта газарай дүтэлһые ойлгохо, мэдэхэдэ, аянда ябаһан хүн бүхэнэй досоо баярай ошон ойро зурахана бадараад абадаг гэшэ бэзэ. Баян-Обоогой сомоной «Алтан Тала» гэжэ нэрэтэй үгэнэй ажахын малай түрүүшын байра байдалнууд харагдажа эхилбэ гэжэ мэдэхэдэ, одоошье үрмашан баясаа һэмди. Юуб гэхэдэ, ялхитай муу харгыда хүнгэн машинануудшье һаа, бидэнэй һайсахан лэ һэжэрдэг, тоо̂но шоройгоор «садхаадаг» байһаниинь ойлгосотой.

...— Холын аян замда зоримо, манай сомоной дэбисхэр дээрэ хүрэжэ ерэһэн тааад, айлшадаа сайн сайхан амархыетнай бүлтанай зүгөө хүсэнэб. Энэ манай Баян-Обоо нютаг тэрэ холын дайнай жэлнүүдтэ сэрэгэй ёһотойл бааза боложо үгэһэн юм, — гэжэ сомон зублэлэй түрүүлэгшэ Бат-Сүхэ хөөрэнэ.— Эндэ̂эл Халхын-Гол хүрэтэр 400 модоной зайда совет ороной далата онгосонууд дайн байлдаанай болоһон газарта хүрэдэг байлаа юм,— гэзэ нүхэр Бат-Сүхэ үгэеэ үргэлжэлүүлнэ.

Москва хотын ветерануудай соведэй түрүүлэгшэн орлогшо А. А. Смирнов нүхэр Бат-Сүхэн хэлэһэн үгые тодожо абамсаараа, нигэжэ хэлэнэ:— Эндэл бидэнэр агаарай онгосонуудые дайнда бэлдэдэг, эльгээдэг байгаабди. Танай энэ нютаг танигдахаар бэшэ бэлэй! Тиихэдэ эндэ хоо̂ноо̂н тала байһан юм, Бидэнэр 1939 оной августын 20-ной үдэр хоэр ороной сэрэгшэдэй эхилһэн добтолгын болоходо, манай хэдэн арбаад бомбардировщигууд, истребительнүүд агаарта дэгдэн гаража, Халхын-Голой эрьеэр шэбээлһэн япон самурайнуудые һайсахан лэ хюдаһан, һүнөөһэн юм. Тэрэ үдэр манай полкын лётчигууд хэдэн удаа агаарта дэгдэн гаража байгаад, дайсанай хэдэн самолет, элгэн соо шэбээлээд хэбтэһэн самурайнуудые хюдаһан юм. Август һарада үнгэргэдэгэн добтолгын үедэ манай полкын истребительнүүд ракетэнүүдые түрүүшынхиеэ хэрэглэжэ, дайсанай сэрэгүүдые яһала айлгаһан, һүрдөөһэн лэ байха.—гэзэ нүхэр Смирновой хэлэхэдэнь, сугларагшад альгаа ташан угтаба.

— Тиихэдэ табан самолет дали дороо хоёр-хоёр ракетэ үлгэдэг һэн. Манай полкын самоледүүдай эдэ бүлэгүүд лётчик-туршалга хэгшэ Николай Звонгеревой хүтэлбэри доро дайсанай тала руу ниидэгдэг болоо. Полкын командирнууд ябаһан Г. П. Кравченко, Я. В. Смушкевич, С. И. Грицевиц гэгшэд Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хоёр удаа хүртэһэн юм,— гэзэ Александр Александровичай хэлэгэдэнь, эндэ сугларһан даинай ветерануд ехэл баяр баясхалантейгаар уттаа һэн.

Хүндэмүүшэ ёһоор угтагдажа, эдеэ хоол барилганай һүүлээр, дахинаа машинануудтаа һуужа, Чойбалсан хото хүрэхэ хүсэлэнтэй аян замаа үргэлжэлүүлээ бэлэйбди. Энэмнай эндэ̂ээ 192 модоной зайда түбхинэһэн Дорнод аймагай түб хото болоно. Аянай харгыда гарахада харгын хоёр захаар нэлэхы үргэн тала. Ногооной һайнаар, бүшэмэгөөршье ургаһан гэшэнь! Хэдэн арбаад километрэй зай гаталаад ябатарнай, комбинадай үйлэдбэриие һаадгүйгөөр эмхидхэхэ хэрэгтэ ямаршье анхарал хандуулдагүй байһые автор энэ статья соогоо сэхэ заагаад. Бүхы үйлэдбэриеэ ажахын тоосоогоор эрхилдэг болоходоо, хуушанайхи мэтэр ябуулха болоо һаа эгэл ядаруу байдалда орохо тухай автор сэхэрүүнь бодомжолно.

Байгша оной октябрийн 13-най номерой «Советская Россия» газетэнэ абтаһан «Хойшолуулагдаһан ниидхэлгэ» гэжэ гаршаатай статья номерой гурбадахи хуудаһанда үгтэбэ.

Газетын дүрбэдэхи хуудаһанда спорсын тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари, соносхолнууд байна.

Углеодэрынь тус хотын түүхэ домогоор баян газарнуудаар ябажа танилсаһан, музейдэ ороһон, мяханай комбинадай хүдэлмэришэдтэй уулзажа, ябаһан хэрэг, аян замдаа хараһан үзэһэн һонирхолтой ушарнууд тухай хани ёһоор хөөрэлдэхэн, дүтөөр танилсаһан байнабди.

Дорнод аймагай газар дээгүүр Халхын-Гол урдажа гарадаг һэн тула, тэрэ 1939 ондо болоһон дайн дажар, энэ һууринай ажалшадһаа горитойхон туһаламжа абаһан, олон хүбүүд, басагдынь байлдаанданшье хабаадалсаа гэшэ. Монголой Арадай Республикын болон Совет ороной сэрэгшэдэй хүтэлбэрилэгшэдэй ударидалта доро япон самурайнуудай һабаріаа энэ Дорнод аймагаи газар, байгаалиин баялиг эрэлхэг зоригтойоор хамгаалжа шадаһандаа...

ехэ Илалтые ...
тус хотын ...
таар энэ ...
най нэрэ ...
Анхан түрүүн ...
ондо бии ...
тартай. Дорнод ...
хойто ...
областьтой хүрэлцэ...
нөө аймаг доторхи ...
гүрэнэй дүрбэн ...
Чойбалсан хотодо ...
хүдэлмэришэдэй ...
700 мянган ...
на, ажэлгана. Тэ...
да буряад, ород ...
Эдэнэр бүлгэдэн ...
гэзэр, социалис ...
нөөр дэлгэрүүлэн ...
ябадаг юм. Аймаг...
хүдөө ажахын продук...
бэрилхэнөө ...
баян хэбтэшэ ...
талаар ороной...
дэлгэрүүлжэ, ...
байдагынь һайшаг...

— Байгаалиин эдэ...
тэшэ бэдэржэ ...
гүүд, газарай мөнгө...
доо холбоотой ...

УЛАМ Т
БҮТЭМЖЭТ

Партиин, тэрэнэй эмхину...
хүлэгдэдэг болонхой. Энэ з...
батажажа, дүүрэн хүсэндөө...
гаар хүтэлбэрилхэ, зандар...
хүдэлхэ ябадал энээндэ оер...

Иимэ байдаһаа хойшан г...
табигдахада олон табые ша...
бүтээһэн бодото хэрэгүүдээ...
ди гэхэдэ, багаханшье а...
урагшаа эрид дабшалта т...
эрэгтэдэ дабшаха, хүтэлбэри...
магад ха юм.

Энээнһээ уламжалан бодо...
дэй, илангаяа райкомуудай...
пленумүүдтэнь болон бюро...
тын үе сагай дээрэ дурсаг...
тойгоор хабаатай байна.
локалые дүүрядаг, ороһондтэ...
комитедүүдэй бэе дээрэ...
тодоор харагдадаг ха юм.

Пленумүүд болон бюро...
түбшэлэлгын, хамтын шиид...
нескэ шиидхэбэринүүдые зу...
гозо ёһотой гэзэ. Эндэ я...
политическэ сэгнэлтэ үгтэ...
зорилгонууд тодоруулагдаха...
дагдажа, ямар нэгэ ажалые...
аа хангалгын замууд эли...
нуудые хараада абаһан шии...
талагдан абтаха зэргэтэй.

Партийна комитедүүдэй ...
рахадаа, үдэр үдэрэйнь а...
ны хамтадаа зүбшэн хэлсэ...
той гэзэд хараада абаһабди.
хүдэлмэрийн хэр тодорхой,
гэдэ, пленумүүд болон бюр...
ний болодог байһаниинь за...

Мүнөө үедэ ёһыг ойлгы...
гэзэгтөөр партийна хүдэл...
гэзэд тодорно. Тиимэһээ па...
сөөрнэ, зариман һайн д...
уставай эриитэнүүдые хаза...
раатай болоно. Тиимэһээ э...
нүүдалнууд партийна коми...
ёһотой.

Энэ талаар абаад хараха...
нүүдалнуудта яһала горитой...
йна. Жэшээлэхэдэ, КПСС-э...
ум дээрэ «Бүхэсоюзна парт...
ринүүдһээ уламжалан, абт...
хиналга болон шалгалга ...
йна организацийн бэелүүл...
бшэн хэлсэгдэнэн байна. Н...
гөөр бодото ашаг үрэнь...
лөө үзүүлэх хаб! Эдэ ас...
Үүб гэхэдэ, ямар нэгэ тол...
организацида хабаатай тогто...
ондо мэдээсэгдэнэгүй ха ю...
болгогдоһон политическэ м...
нко үүрэгтэй байжа магад...
«Партийн гэшүүнэй арюун ...
үрилдүүлэн батадхаха тала...
йин бэелүүлхэ зорилгонуу...
ын райкомой пленум дээрэ...
балап шанга хөөрэлдөөн бо...
дэр бүри юун хэгдэнэб гэ...
ндань голхорхоор байна. ...
ка, Железнодорожно, Заг...
йин, Хорийн райкомуудай,
нуудай заседанинууд дээрэ...
Парти доторой ажабайдал...
ёрийдэ хабаатай бүсадшье...
нуудай заседанинууд дээрэ...
нэсэлгэ болон демократийн...
гала байһан тухай мэдүүлэг...
ны эдэ бүгэдэ тон һүүлаар м...
ны шэглэл баримталха хэрэгт...
Партийн үзэл сүрталай х...
бүтэмжэтэй болохо зэргэтэй...
ондэ илангаяа горитой хүби...
ийн онол арганууд, түхэл м...
хэйн мэтэ юрэнхы дээрэнь...
ны бүхэндэ хүрэхэ, тодорхо...
найдуулхагүй, бодото байда...
эгүй гэһэн эриитэнүүд үзэ...
ны сэхэ хабаатай гэзэ.

Тезд пленумүүд болон ...
бүбшэн хэлсэгдэнэн асуудал...
ны шэглэл баримталагдана. «...
рыень дээшэлүүлхэ, үндэр ...
нүүд гол түлэб хэрэглэгдэ...
нүдэлмэрийн түрүү, һайн д...
гөөд, саашадань дэлгэрүүлэ...
гдэнэгүй гэзэд тодорно.

Эндэ үзэл сүрталай хүдэл...
гэрэл соо мэтээр өөрынгөө ...
хэйбашье, бодото байдалда ...
ормаар дүй дүрэлэ бии бо...
нуд бүгэдэдэ саг соонь алха...

Пленумүүд, бюронуудын з...
хабаатай асуудалнууд үсөөне...
хал партийна зүргаанууд г...
дай тоосоонууд шалгагдадаг...

Жэшээлэхэдэ, Байгал-Амара...
отделениин начальник Кутузов...
совхозын директор Захаров,
андоржиев, арадай депутад...
Соведэй гүйсэдкомой түрүү...
ниигаа райкомуудаи, горко...
ороһоо эдэбхитэдэй суглаану...
йна.

Тарбагатайн районой Доо...
комой түрүүлэгшэ Солодухин...
районно Соведэй гүйсэдком...
районой Дотодын хэрэгүүдэ...
Мухар-Шэбэрэй райсовой һуг...
тус районой гэр байрык ком...
пленийн начальник Тарасс...
ёрийн» ПМК-гай начальник ...
отделениин начальник Хамаг...
райский» совхозой директор...
кировэй нэрэмжэтэ совхозой...
он бүсад коммунист-хүтэлбэ...
болон горкомуудай биоронуу...
суудалнуудаар тоосоһон ба...

Мүнөө сагай партийна хүдэл...
дэшье, өрөөшье, тэрэл зуур...
дэдэнэр һайн һүргуули гараг...
гэжэ байһаниинь тодорхо үг...

Партийна комитедүүдэй го...
гилгын политическэ онол ар...
осо манай парти доторой ...
гараа шэглэлтэй, боложо ба...
хэ шэнжэтэй болохо бүри ...
на. Парти обществын полити...
рээндэ онсо өөрынь үзэлгану...
гэ пленумүүд болон бюрон...
ын шиидхэбэринүүд улам т...
нэнэһээ уламжалан, хүн бүх...
шэнжэтэй, холын хараатай б...

ТУҺАТАЙ

Үржадэр политическэ гэгээ...
лэй байшан соо «Нацинууд...
ородын харилсаануудые хүг...
лгын, интернациональна бо...
ын патриотическа хүмүүжүүл...
ын гол шухала асуудалнууд...
нэн темээр хоёр удэрэй тур...
да республиканска семинар...
хабаадаһан пропагандистнар...
ай «түхэреэн стол» үргэрэг...
бэ. Тэрээндэ СССР-эй Наука...
нуудай академиин Сибириин от...
лениин Буряадай эрдэмэй ту...
ны нийтын эрдэмэй институ...
ай түүхэн таһагые даагша,
нуулын эрдэмэй доктор Г. П.
нжиев, Зүүн Сибириин тех...
логическа институтдай про...
ссор, философийн эрдэмэй
октор В. В. Мантатов, Буряа...
ай эрдэмэй түбэй секторые

Футбол

«СЭЛЭНГЭ»—«МЕТАЛЛУРГ»—1:0

«Сэлэнгэ»—Арсалан Жамьяндабаев, Игорь Черных, Виктор Машковцев, Владимир Шевляков, Владимир Чумаков, Сергей Кокорин, Алексей Карпов (Леонид Иванов), Юрий Головко (Андрей Неровный), Юрий Гришин (Вячеслав Марач), Валерий Истомин, Александр Алферов;

«Металлург»—Константин Гусев, Равиль Галеев, Владимир Ващенко, Владимир Смапин, Олег Полежаев, Марк Назаров, Сергей Зеленин, Александр Ушнов, Виктор Глуховцев, Андрей Сероштан, Евгений Сучкарук;

Мурысөөнэй судья—республиканска категориин судья Сергей Писковой (Шэтэ), тэрэнэй туһалагшад — нэгэдэхи категориин судьянар Сергей Дудник (Находко), Сергей Бобровский (Владивосток), судья-инспектор—республиканска категориин судья Вячеслав Голубь (Хабаровск).

Улаан-Удэ хотын ажалшад, айлшад Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадиондо хэзээ хэзээнэйхиһээ олоороо сугларба. Юуб гэхэдэ, манай «Сэлэнгэ» команда энэ удэшэлэн байгша онойнгоо һүүлшын наада үнгэргэхэ байгаа ха юм. Манайда айлшаар Новокузнецкын «Металлург» команда ерэһэн байба. Эдэнэр үнгэргэгдөөд байһан 34 уулзалгаһаа 40 очкотой, мурысөөнэй таблицада дээгүүрхи һуури эзэлжэ ябана. Айлшад манайда ерэхынгээ урда тээ өөрынгөө стадион дээрэ Омскын «Иртыштэй» 1:1 гэһэн тоотойгоор тэнцэһэн, Новосибирскын «Чкаловец» командые 1:0 тоотойгоор шүүһэн байгаа.

Командын гэшүүдэй дунда хурдан солбон, мэргэн футболистнууд олон юм. Жэшээнь, командын гол добтологшодой нэгэн Сергей Зеленин дүрбэн жэлэй туршада аяар 64 бүмбэгэ сохижо оруулаад ябана. Мүн Александр Ушнов, Николай Крымов гэгшэд тус тустаа 48—49 бүмбэгэ сохиһон байна.

«Сэлэнгэнь» футболистнууд үнгэрһэн хабар эдэнэртэ айлшалхадаа аяар 7:1 гэһэн тоотойгоор шүүгдэжэ ерээ һэм шуу.

...Нааданшье түлэгтөө оронхой, хоёр командын футболистнууд эзэлжэ эзэлжэгээр добтолго, хамгаалга хэлсэһээр нааданая туруушын хахадые дүүргэбэ. Уулзалгын хоёрдохи хахадай эхилхэдэ, газаамнай бүдэг бадаг харанхы боложо, прожекторнууд носоогдошобо. Айлшадай футболистнууд, вратарь тэнцээл һаа, болоо гэһэн дэл, нэгдаяа аали нобшоор эхилхэ эрмэлэлтэй. Энээниие ень ойлгоһон «Сэлэнгэнь» футболистнууд тоо нээхэеэ оролдон, бүмбэгэ абаһаар лэ ураг-шаа харайлдана. Манай командын капитан Сергей Корнорич нэгэ һайн добтолго хэжэ ороходоо, абаһан бүмбэгээ тэрэ зуура ворота руу сохихо аад, ойро зуурахана удааржа, тоо нээхэ аргаяа алдаша'ганиинь харамтай байба. Энээнэй удаа «Сэлэнгынн» хамгаалагша Виктор Машковцев айлшадай добтологшодһоо үрдижэ бүмбэгэ абахатаяа зэргэ, тэрэнэй вратарьтаа дамжуулжэ ябаһаар, хурдан солбон Сергей Зеленинтэ буляалгажархёо. Бүмбэгэшье сохигдожо... Харин тэрэнь воротаһаа хэдэхэн сантиметрээр хажуу тээгүүр хиидэшэбэ.

Наадан дүүрэхэ тээшээ дутэлһэншье һаа, «Сэлэнгэ» командын хүтэлбэрилэгшэд Вячеслав Марач Леонид Иванов хоёроор футболистнуудаа һэлгэһэн юм. Газаа һэрюундэ даарашахяяа һанаһан эдэнэр бүмбэгэ буляалдажа мэдэбэ. Тиигэжэ ябаһаар Марач бүмбэгэ абамсаараа ураншаа гаража, тэрэнээ айлшадай ворота тээшэ сохижорхёо. Эндэл үрдижэ ерэһэн Леонид Иванов мэргэхэнээр сохижо, одоошье тоо нээгдэбэ. Энэнь нааданая эхилгээр 83-дахи минутын ябажа байхада болоо бэлэй. Энээгээр наадан дүүрэжэ, «Сэлэнгэ» команда байгша онойнгоо һүүлшын үүлзалгада хоёр очко өөртөө бэшүүлбэ.

Т. БАДМАИН.

АГУУЕХЭ ЦЛАЛТЫН 45 ЖЭЛЭЙ ОЙДО ГАЗЕТЭНҮҮДТЭ, ЖУРНАЛНУУДТА, ТЕЛЕВИДЕНИИН БА РАДИОГОЙ ДАМЖУУЛГАНУУДТА СЭРЭГЭЙ-ПАТРИОТИЧЕСКА ТЕМЫЕ ҺАЙНААР ХАРУУЛХЫН ТҮЛӨӨ БҮХЭСОЮЗНА КОНКУРС

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай түйлаһан Илалтын 45 жэлдэ бэлэдхэлтэй дашарамдуулан, СССР-эй Журналистнуудай холбооной правлениин секретариат Совет Армиин ба Далайн-Сэрэгэй Флодой Главна политическэ управленитэй ба ДОСААФ-ай ЦК-тай хамта «Советскэ Союзда алба хэнэб!» гэһэн уряа доро сэрэгэй-патриотическа темые һайнаар харуулхын түлөө Бүхэсоюзна конкурс соносхобо.

«Журналист» журналда, «Журналистские новости» вестнигтэ толилогдохо конкурс тухай дүрим болон конкурсын жюрин бүридэл баталагдаа.

Бүхэсоюзна конкурсын дүнгүүд 1990 оной майн 9-дэ согсологдохо байна.

Конкурсдо бүхы редакционно коллективүүдые эдэбхитэйгээр хабаадуулха гээд журналистнуудай республиканска, хизаарай, областной эмхинүүдэй правленинүүдтэ дурадхагдаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерһо

«Иматал гарагай хоёр бэшэ, харин гарагай гурбандашье совет парламентда үнэхөөрөшье хүшэр хүндэ байха юм. Юундэб гэхэдэ, худэлмэрийн гурбан неделин хугасаа соо зарим тэды «үри шэринүүд» нөөсэлгдөө. Тиигэжэ зарим хуулинуудай проектнүүд баталагдаагүй байнаар. «Шухала хуулинуудай проектнүүд — зүблэхэ зүйлдэ» гэһэн гаршаатай ТАСС-ай тоосоон газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанда.

Республикын колхоз болон совхозуудай малшадай харюусалгатай хаһа — нийтын адуһа малай үбэлжэлгэ мүнөө үедэ түлэг ябажа байна. Энэ шухала хэрэгэй хэр эмхитэйгээр захаһан тухай хөөрэһэн тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари номерой нэгэдэхи хуудаһанда газетын уншагшадай һонорто үгтэбэ. «Омогтой үнгэргэхэ үндэһэн бии» гэжэ гаршаатай статья соо ажахын малшадай байгша онойн-гоо үбэлжэлгые һайнаар дабаха арга боломжонуудай бии байһан тухай хэлэгдэнэ.

«Региональна ажахын тоосоондо орохыг урда» гэһэн нинтэ гаршаг доро мэргэжэлтэдэй энэ асуудалаар бэшэһэн статьянуудые газетэ номерһоо номерто нийтэлжэ үргэлжэлөөр. Энэньшье зүйтэй гээд һанагдана. Юуб гэхэдэ, шэнэ аргаар үйлэдбэрээ эрхилхэдээ, тэрэниие түрүүшын үндэрһөө эмхи гуримтайгаар ябуулхын тула олохон шиидхэгдээгүй асуудалнууд гаража ерэнэ бшуу. Энэ нинтэ гаршаг доро Баргажанай ой модоной комбинадай директор А. Ушаковой статья номерой хоёрдохи хуудаһанда үгтэбэ. Мүнөө үеын хүсэтэ оньһон техникээр гүйсэд хангагдаһан республикын томохон ажахынуудай тоодо энэ комбинат сродог юм. Эүгөөр һүүлэй үедэ комбинадай ажал хэрэгүүд тиимэшье урагшатай һайн гэхын аргагүй. Юуб гэхэдэ, «Забайкаллес» нэгэдэл хубилгаһан шэнэдхэлгые «саарһан дээрэ» бэелүүлээд, комбинадай үйлэдбэриие һаадгүйгөөр эмхидхэхэ хэрэгтэ ямаршье анхарал хандуулдагүй байһые автор энэ статья соогоо сэхэ заагаад. Бүхы үйлэдбэриеэ ажахын тоосоогоор эрхилдэг болоходоо, хуушанайхи мэтээр ябуулха болоо һаа эгэл ядаруу байдалда орохо тухай автор сэхэрүүнь бодомжолно.

Байгша оной октябрийн 13-най номерой «Советская Россия» газетэнэ абтаһан «Хойшолуулагдаһан ниидхэлгэ» гэжэ гаршаатай статья номерой гурбадахи хуудаһанда үгтэбэ.

Газетын дүрбэдэхи хуудаһанда спорсын тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари, соносхолнууд байна.

СПОРТЛОТО

«45-һаа 6-ень тааха» ба «36-һаа 5-ень тааха» «Спортлотонуудай» 1989 оной октябрийн 15-да үнгэргэгдэнэн 42-дохи тираж.

45-һаа 6-ень таахаа: 6 (дэюдо барилдаан), 9 (шоссе дээрэ велосипедээр урилдаан), 14 (академическэ ...
(хүнгэн атлетика), ...
тика), 38 (альпи...

«36-һаа 5-ень та...
се дээрэ велосипе...
даан), 16 (мото...
спорт), 21 (тамаг...
бүмбэгэ), 29 (сто...
буудалга).

Кино, театр

«ДРУЖБА»
ЧЕРНАЯ КУРИЦА ИЛИ ПОДЗЕМНЫЕ ЖИТЕЛИ — в 10, ВОРЫ В ЗАКОНЕ—в 11-30, 15-20, ДВОЕ И ОДНА — в 13-30, 17-20, 19-10, 21.

«РОДИНА»
МИО, МОЙ МИО! — в 9-40, ВОСХОД «ЧЕРНОЙ ЛУНЫ»— в 11, 13-20, 15-40, 18, 20-30, 22-50.

«ПРОГРЕСС»
Красный зал—ВОСХОД «ЧЕРНОЙ ЛУНЫ — в 10, 12-10, 14-20, 16-30, 18-40, 20-50.
Зеленый зал — ЧЕРНАЯ ПАНТЕРА — в 11-20, 14-50, 16-30, 21